

ALFRĒDS RAZUMEJS

PIRMIE DESMIT GADI KOLHOZĀ

**Alfrēds Razumejs dzimis Jeru pagasta “Skujās”, šīs atmiņas apkopojis
2024. gadā 93 gadu vecumā**

Gan pienāks laiks, kad darbīgs, zinīgs aprakstnieks izvērtēs vēl pieejamās liecības par zemnieku likteni pēc Otrā pasaules kara, par kolhozu dibināšanu, par jaunās dzīves celšanu... Par nolemību un izdzīvošanu. Par skumjām, bet, manuprāt, vērtīgām atziņām.

Varu uzrakstīt tikai pieticīgu autobiogrāfisku pastāstu (vai kaut ko tamlīdzīgu), reizē paužot cieņas apliecinājumu žiperīgām sievietēm, krama večiem, saviem pirmajiem darba audzinātājiem.

Pateicos visiem, kas atbalstīja. Lūdzu piedošanu, ja lasot jūtam trauslu dvēseles stīgu netīkams aizskārums.

Priekšnojauta

Tiklīdz vācu karaspēks aizvācās, no Krievijas puses, kur kolhozi jau sen, šurp atkūlās un gandrīz katru dienu no sētas uz sētu klīda vai nu kāds trūcīgi ģērbies novārdzis večuks vai sieviete. Pusaudži parādījās retāk. Karot spējīgie vēl frontē.

Lūdz maizi (*hļebušku*) vai kaut ko ieēst. Sasildīties, pārnakšņot. Rudens nakts dzestras, bieži līņāja. Kā viņi ziemu pārlaidīs?

Par *samogonku* (pašbrūvēto alkoholu) tikai retais ieminējās, bet varmācīgi gan daži izrīkojās.

Tā kādu ziemas nakti, pēc bļautīšanās spriežot, vesels bars atlauza mūsmājas ārdurvis. Iekšējās izdevās nosprostot. Tad šķita – zvēri, ne cilvēki.

No rīta, kad ienāca trīcošs vecītis un puika, no ļaunuma vairs ne vēsts. Nakti pārlaiduši kūtsaugšā. Parakušies, palīduši zem siena krāvuma. Cerējuši caur griestiem sajūst lopu un kūtsmēsli siltumu. Pārējie izdzīvošanas meklējumos devušies tālāk. Nelaimīgo, nožēlojamo pārāk daudz. Glābšanas iespējas niecīgas.

Jēdziens “kolhozs”, šejienes ļaužu izpratnē – bads.

Tomēr daži bezzemnieki varbūt nenojauta kolektivizācijas draudus (ar mums tas nenotiks), nelaida garām piedāvājumu un ieguva lietošanā apmēram 15 hektārus, kurus atmērīja lielāku platību apsaimniekotājiem.

Maz gan prieka tika par ilgoto savu kaktiņu, savu stūrīti zemes. Sagādāja inventāru, zirgus, ganāmpulku, visu pārējo un ... “Lūdzu uzņemiet mūs par biedriem kolhozā”.

Nekur jūs nespruksiet!

Kampaņa Jeru pagastā sākās 1948. gada pirmajos mēnešos. Jāšķiras no mūža labāko gadu veikuma. Turklāt rakstiski jālūdz. Jālūdz, lai pieņem šo dāvanu.

Nevarēja atdot tikai inventāru. Kopsaimniecībā par biedriem jāiestājas vismaz bijušajiem īpašniekiem un laulātajiem. Citus darba spējīgos ģimenes locekļus un sētās dzīvojošos centās dažādi ietekmēt. Tomēr viņi darbu un palēnām arī dzīvesvietu atrada citur.

Maniem vecākiem bija sakrājušies lieli nodokļu parādi. Pagasta padomes izpildu komiteja solīja palīdzēt, ja arī es iestāšos un ja visi čakli strādāsim. Apmēram pēc gada saņēmām Finanšu ministrijas paziņojumu, ka visi parādi dzēsti, jo iepriekšējo gadu parādi apgrūtināja tekošā gada nodokļu maksājumu

savlaicīgu nokārtošanu. Tātad – iepriekšējo gadu parādi. Nevis mana stāšanās kolhozā un darbs tajā. Iegaumē! Nekādu spaidu nebija – tu iestājies pilnīgi brīvprātīgi. Arī tev turpmāk jāgādā, lai kopu cūka barojas.

Izkļūt no kopsaimniecības toreiz varēja, kā ļaudis mēdza teikt, tikai caur kapsētas vārtiem. Man astoņpadsmit. Mūžsena patiesība – kādā purvā iekūlies, tādas ogas jālasa.

Organizētāji jaunus veidojumus nosauca par lauksaimniecības arteļiem, liekot nojaust, ka kolhozu it kā šeit nebūšot. Deva latviskus nosaukumus: “Gaisma” un “Straume”. Kā saka – vilku ietērpa jēra ādā. Tomēr pirmās divas paplašinājās gausi. Trešās kopsaimniecības (“Seda”) tapšana kavējās. Drosmīgākie un apsviedīgākie, kas dzīvoja tālāk no centra, vēl cerēja izvilkst. Kaut gadu, bet pa vecam.

Pēc deportācijām prese, radio un lektori sapulcēs vēstīja, ka kolektivizācija sekmīgi pabeigta, jo zemnieki sapratuši, ka tas ir vienīgais pareizais ceļš.

Šā ceļa bruģēšana sākās tūlīt, 1944. gada rudenī, kad Rūjienas pusē nostiprinājās cita vara. Uzvarētāji, kurus netiesā.

Konstitūcijā esot rakstīts, ka zeme un tās bagātības pieder valstij. Aka it kā vēl personiskais īpašums. Ūdens.

Bijušie saimnieki, turpmāk tikai lietotāji – pakļauti jaunajai kārtībai.

Pārvaldnieks – bargs, prasīgs un nežēlīgs. Izpildkomiteja pagasta saimniecības sakārtoja grupās. Katrā apmēram pa desmit viensētām. Iecēla pilnvarotos, kuriem jāraugās, lai lietotāji pildītu valsts pārstāvju prasības.

Zemnieki mēdza teikt: “Ej, kur iedams, visur viņi mums skatās pakaļā”.

Tās paaudzes rūjieniešu valodā tas nozīmēja, ka visu laiku kāds seko, novēro, noklausās un ziņo.

Kad sāku iet skolā, man bija jāmacās runāt pareizā latviešu valodā. Nevis “kūtspakaļā”, bet “aiz kūts”, “pakaļdarināts” – “viltots”, “klausīt pakaļā” – “paklausīt, uzklausīt, klausīt”.

Rīkojumus, paziņojumus, aizrādījumus un brīdinājumus izplatīja, sūtot apkārtrakstus. Rindas kārtībā kādam jāsavāc paraksti, ka zemnieki iepazīstināti ar informāciju, to saprot, ievēros un izpildīs. Aizmukušie jau savu tiesu bija pievākuši. Atnācēji līdz gada beigām atlikušajos trīs mēnešos no manu vecāku nu jau valsts pārziņā esošas saimniecības (kopplatībā 18 ha, tanī skaitā aramzeme 12 ha) pieprasīja:

kartupeļus 1,2 t;

labas kvalitātes labības graudus – 750 kg, tanī skaitā maizes labību – 450 kg;

gaļu dzīvsvārā – 65 kg;

pienu no katras slaucamas govs – 100 l;

vilnu no katras aitas – 500 g.

Tā rakstīts saistību rakstā. Nodokļu maksāšanas paziņojums manā dokumentu krājumā nav saglabājies. Manuprāt, varēja būt apmēram seši līdz astoņi simti rubļu jāsaģrabina. Reihsmarkas pret rubļiem

nemainīja. Jāsāk ar tukšu maku, bet tirgus ierobežots. Tur drīkstēja pārdot tikai pēc obligāto nodevu izpildes, kad kabatā atļauja. Bet tās lūdzējam prasīja vēl papildu virsplāna devumu. Kad atļauja saņemta, izrādījās, ka pārdošanai par tirgus cenu atlicis pavisam maz.

Rūjienas tirgus laukumā (blakus Ternejas kapiem) parasti ieklīda dežurējošais milicis. Tajās reizēs, kad es tur biju, viņš nevienu projām nedzina, tikai, valdonīgi šurp un turp staigādams, pārbaudīja, cik katrs pārdevējs aukstasinīgs. Milicis kādam tuvojās – drebulis klāt, kādam izsit svīdumu. Milicis garām – lai velns viņu... bet ne rāva nekā. Milicis nāca atpakaļ, un zemnieks trīcēja atkal. Tā reizes desmit. Kam nav atļaujas, kas nespēj šo masāžu izturēt, lai vācas projām. Retu reizi izdevās, kā toreiz teica, pa kluso pārdot kartupeļus. Pilsētnieki, lielāko tiesu rīdzinieki, izveicīgam šoferim (jārēķinās ar bargu sodu) uzticēja naudu un maisus. Tos zemnieki piepildīja un saņēma atlīdzību.

Maniem vecākiem katru gadu valsts kasē bija jāiemaksā apmēram trīs tūkstoši rubļu (lauksaimniecības nodoklis, obligātā apdrošināšana, pašaplikšanās maksājums) un jāaizdod valstij nauda, pretim saņemot obligācijas. Aizdevums piešķirams it kā brīvprātīgi, bet pēc plāna, kas jāpilda. Ļoti necīgu obligāciju skaitu izlozēja. Lielāko daļu atmaksāja pēc gadiem divdesmit, un laika zoba sagrautās obligācijas, protams, bija nederīgas. Iespējams, ka bija arī naudas reforma un pret toreiz aizdotajiem desmit vecajiem rubļiem atdeva vienu jauno. Atceros, ka neizlietotās obligācijas dāvināju seno lietu kolekcionāram.

Par obligātās nodevās piegādāto produkciju nauda ienāca ļoti maz. Pēc dokumentiem, kas manā lādē saglabājušies:

kvieši – 1944. gada rudenī maksāja 156 rbļ. par tonnu;

mieži – 97 rbļ./t (1947. g.);

lopbarības graudi – 78 rbļ./t. līdz 90 rbļ./t;

kartupeļi – apmēram 50 rbļ./t – (kā nu kuro gadu).

1946. gadā:

vilna – 7,5 rbļ./kg;

olas – 24 kapeikas gabalā (tirgū apmēram viens rublis par vienu olu).

Maniem vecākiem – Gustam un Olgai Emīlijai Razumejiem –

Jeru pagasta “Skujās” 1947. gadā valstij obligāti jānodod:

kartupeļi – 1,4 t;

labības graudi – 1,1 t, tanī skaitā maizes labība – 0,8 t;

siens – 0,3 t;

piens – 400 l no govīs;

gaļa – 100 kg dzīvsvārā, tanī skaitā 30 kg cūkgaļas;

vilna – 400 g no aitas;

olas – 120 gab. Jānodod visas no kautiem un kritušiem lopiem iegūtās jēlādas.

Uzdevums jāpilda noteiktajos termiņos. Piens, gaļa, olas un vilna visu gadu. Ceturkšņu plāns. Atļauts un vēlams piegādāt pirms termiņa, bet jāreķinās, ka ieskaitīs virsplāna devumā. Graudi, kartupeļi un siens jānodod, tiklīdz iespējams vākt. Kad zemnieki sāka plaut rudzus, tad slēdza dzirnavas, lai kāds valstij paredzētos pirmos graudus nesamaļ un necep maizi. Ja partijai un valdībai šķita, ka piegādes tempā gausi, pie kuļmašinām dežurēja pilnvarotie un atļāva nokult tikai tik, cik nepieciešams valstij. Nenovāktā labība mirka rudens lietavās, savu tiesu knābāja putni, alās savilka peles. Ļaudis neizpratnē – ne Sašam, ne pašam. Kuļmašina atgriezās vēlreiz, kad pagasts izpildīja plānu.

Lai nepieļautu, kā toreiz teica, sabotāžu, valsts apcirkņu pildīšanas norisi vēroja milicis. Kādu reizi viņam bija šķitis, ka mašīnists nolaiž dampim tvaiku un kuļmašina vairs nedarbojas ar pilnu jaudu, tādēļ pratināja: “Es dzirdēju švīksti.”

Mašīnists paskaidroja, kas tas par švīksti bija. Toreiz drīz vien noskaidrojās, ka aizdomām nav pamata.

Norēķināšanās ar valsti prasīja daudz laika un pūļu. Vispirms zemniekam jāierodas Izpildu komitejā saņemt tā sauktos saistību rakstus, nodokļu maksāšanas paziņojumus un citus rēķinus. Par labības kuļšanu jāatdod 5 % no izkulto graudu svara (natūrmaksa) un viena kapeika par kilogramu. Pieņēma tikai augstas kvalitātes produkciju. Par šķirošanu – trīs kapeikas par kilogramu. Par to, cik maksāja kaltēšana, dokumenti manā krājumā nav saglabājušies. Visur rindas. Jāgaida, kad izdurs maisos caurumus un “notecinās” priekš analīzēm, tad jāgaida laboratorijas slēdziens. Katru olu pieņēmējs pret gaismu grozīja caurules galā un ar vienu aci caurskatīja. Vilnu izčamdīja ar rokām, vai nav slēpts kāds svešķermenis. Gaļa dzīvsvārā – tas nozīmē, ka jāatrod dzīvnieks, kurš sver tik, cik prasīts saistību sarakstā, turklāt nevarēja prognozēt, cik pieņēmējs atskaitīs nost, jo viņš ir starpnieks, viņam jānodod gaļas kombinātam. Protams, dzīvnieks varēja būt smagāks (virsplāna devums), bet samaksa – neizdevīga. Piens uz pienotavu vai krejotavu bija jānogādā katru dienu. Kaut apvienojās kaimiņi un zirga vilktus ratus ar kannām krāva pilnus, tomēr vienu līdz divas reizes nedēļā puse no dienas bija jāziedo.

Aktīvisti organizēja arī izrādīšanos. Graudu vezumiem vispirms bija jāpūlcējas pie *ispolkoma*. Tad ar sarkano karogu priekšgalā rinda virzījās uz pieņemšanas punktu (*zagotzerno*). Zemniekus brīdināja, ka piedalīšanās stingri obligāta, bet pēcāk avīzēs fotogrāfija un raksts, ka zemnieki lielā vienprātībā un pacilātībā paužot bezgalīgu uzticību mīļotai partijai un valdībai.

Serijs V.L.R.

SAISTĪBA

zemnieku saimniecībām par labības, kartupeļu, gaļas, piena un vilnas piegādi valstij 1944. gadā.

Pilsonim Prakums, Gustavs (Uzvārds, vārds un tēva vārds)

Mājas (sādža) Skolas

Pagasts Lejumiņi

Apriņķis Valmieras Latvijas PSR

Pamatojoties uz likuma par labības, kartupeļu, gaļas, piena un vilnas obligātām piegādēm, Jums tiek dota noteikta saistība piegādāt valstij 1944. gadā labību, kartupeļus, gaļu, pienu un vilnu par valsts saņemšanas cenām.

Piegādājamo labības, kartupeļu, gaļas, piena un vilnas daudzums izsūtīts pēc sekojoša aprēķina:

Sagādes veidi	Arāmnesnes platība, pēc kuras aprēķina noteikta obligātā piegāde (ha)	Skaitis		Sagādes norma (Pienam - litros)	Aprēķinātais pieņemamais daudzums (Pienam - litros)	Noņemtais daudzums (Pienam - litros)	Mēnes lēcēju skaits valstij par 5 cilvēkiem	Jāpiegādā, atskaitot nolaidi (kilogramos)	Tātātiskais pārtikas (60%)
		Govju	Altu						
Labība	11,80	—	—	63	450	—	—	750	450
Kartupeļi	—	—	—	100	1180	—	—	1180	—
Gaļa	17,80	—	—	65	65	—	—	65	—
Piens	11	25	—	100	200	—	—	200	—
Vilna	11	—	3	0,5	1,5	—	—	1,5	—

*) Gaļai — pēc kopējās zemes platības

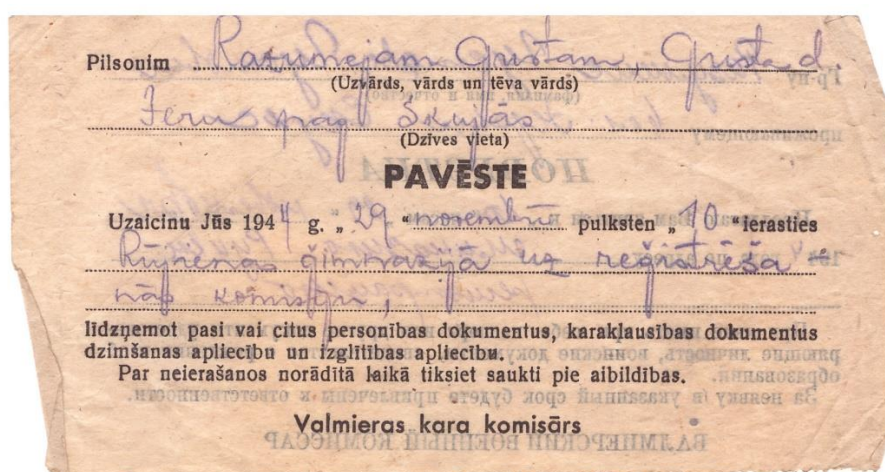
Nodevas skaitījās izpildītas nevis tad, kad produkcija nodota valsts noliktavā, bet tikai tad, kad zemnieki dokumentus reģistrēja Izpildu komitejā.

Kaimiņš, kuram bijusi dabas dota skaļa balss, kas uz sirds – tas uz mēles, pēc pārskata, kā vecie ļaudis toreiz runāja, ticis savaņģots un ieskundēts “ķurķī”. Kāds zināja stāstīt, ka onkulis mājās atgriezies melns kā mēslu vabole. Vispirms kurinājis pirti un tikai pēc vairāku stundu šķīstīšanās kādu vārdu pār lūpām laidis. Tajos laikos mēdza teikt – mēle jātur aiz zobiem.

Ar likumu noteica pienākumus, kuri jāpilda bez atlīdzības (pagasta klaušas). Jāuztur kārtībā katrai viensētai ierādītais ceļa gabals. Jāpieved grants, jānolīdzina bedres, grāvji jāiztīra. Jāsagatavo malka Izpildkomitejas un skolas vajadzībām. Kad būvēja koka tiltus pār Sedu (ceļā Rūjiena–Valmiera) un pār Rūju (ceļā Rūjiena–Vecate), pie katra tilta nostrādāju pa nedēļai. Mizoju baļķus, pienesu meistariem darba rīkus, dēļus, naglas, skrūves. Kad abi tilti bija gatavi, ceļmeistars palīgiem pasniedza dāvanas. Katram pa vienai saimniecībā derīgai lietai. Kādam tika spainis, citam cirvis (bez kāta), dažs tika pie petrolejas lāktura, kādam – ķēde, lai govi vai zirgu ganībās var piesiet. Divās nedēļās biju nopelnījis lāpstu. Kātu ceļmeistars ieteica taisīt no apses koka, viegls un tulznas neuzberž.

Ziemas pagāja, gatavojot un izvedot mežmateriālus – baļķus, stermalku šahtu nostiprināšanai ogļraktuvēs un metru garu malku – valsts pasūtījums utt. Par darbu maksāja mežniecība. Iespējams, ka alga bija normāla, tomēr nesamērojama ar nodokļu tūkstošiem. Salīdzinot ar pirmskara laiku, mājlopu bija mazāk, tāpēc maz arī organiskā mēslojuma. Minerālmēsli ne kara laikā, ne pirmajos pēckara gados vispār vairs nebija pieejami. Ražas pieticīgas un izslaukumi mazāki.

Gandrīz no katras ģimenes kādu vīru paņēma karš. Ar algotu strādnieku sarunāšanu bija jāuzmanās, jo sveša darbaspēka izmantošana (kā toreiz formulēja – ekspluatācija) varēja būt par iemeslu, lai uzliktu kulaku. Sapratuši, ka saimniecību mantot nevarēs, dēli un meitas centās darbu atrast citur. Ja kāds vēl turpināja strādāt pirmskolhoza saimniecībā, to aicināja mācīties t. s. darba rezervjuursos, kur uz ātru roku gatavoja celtniekus, jo sagrautais, protams, jāatjauno. Vajadzības milzīgas, bet brīvprātīgo pietrūka, tādēļ organizēšanā piedalījās arī miliči un iznīcinātāji.

Mani arestēja, kad mācījos 6. klasē (stāstījums publicēts "Rūjienas Vēstnesī" Nr. 19.2003.)

Poisi, tu esi arestēts!

Tā bija

1944./45.mācību gads sākās oktobrī, jo vācu zaldāti un krievu gūstekņi no skolas aizvācās septembra beigās. Vairs neviena bijušā skolotāja. Jaunais direktors un vairāku priekšmetu pasniedzējs ap gadu miju pazuda. Varbūt arestēts, varbūt mežā... It kā neesot vēlams interesēties. Cits direktors un skolotājs ieradās tikai pavasarī. Sākās drudžaina gatavošanās eksāmeniem. Saņēmu pagasta izpildkomitejas rakstisku rīkojumu, ka ierašanās stingri obligāta. Uz komisiju.

No tādām vēstīm toreiz kļuva baisi. Vecākiem padoma nebija. Stipro papīru rādīju klases audzinātājam. Skolotāja esot pārliecināta, ka man jābeidz pamatskola un jāturpina... un klusinātā balsī piebilda, ka labāk būtu, ja šī saruna nebūtu notikusi. Neviena tuvumā nemanīju.

Tiklīdz pēc stundām atgriezies mājās, tā parādījās, kā no Mēness nokrita, iznīcinātājs (istrebiķel). Plecā gara šautene ar durkli. «Poisi, tu esi arestēts! Nāc līdz!»

Komisiju tēloja tikai viens pārstāvis, laikam – dižciltīgs. Aiz rakstāmgalda sēdēja arī kāda sieviete, bet manuprāt viņa, kantora darbiniece, gaidīja, kad izrāde beigsies un varēs aizslēgt durvis, kuras dūšīgi virināja iznīcinātājs, uzraudzīdams gan tos, kas drūzmējās priekšelpā, gan mani

pie komisijas galda. Vīrietis prasīja vārdu un uzvārdu, ierakstīja sarakstā un lika parakstīties, ka es brīvprātīgi... Ko man brīvprātīgi būs darīt, tālāk neizlasīju, bet skaidroju, ka es vēlos beigt pamatskolu. Komisijas biedrs kaut ko bija sazvanījis un neatlaidīgi uzstāja, lai sūtot šurp kārtīgus jauniešus. Vai arī milicis esot mežā? Nenolicis klausuli, viņš vērsās pie manis apmēram tā: «Vai Tev skolā nemaz nestāsta?» Nesapratu. Skolotāja ne tikai stāstīja, bet visādi pūlējās, piemēram, lai galīgi nezustu stundas un priekšmeti, kuros trūka pasniedzēju, cita skolotāja, kurai jābūt citā klasē, uz vecas tapetes baltās puses bija uzrakstījusi tekstu, lai viens skolnieks lasa, lai diktē, ja ir ar ko un kur pierakstīt. Stāstīšana bija galvenais, gandrīz vienīgais mācīšanas veids. Vācu laikā un pirmskara Latvijā izdotās grāmatas bija stingri aizliegtas (jāsadedzina, tāds esot rīkojums). Tajā mācību gadā it neviena jauna grāmata neparādījās. Trūka burtņīcu, rakstāmpiederumu, trūka apģērba, apavu. Vienīgi apgaismošanas – petrolejas trūkums bija likvidēts, jo pavasarī nakts raudas īsākas.

«Rīga sagrauta. Jāvāc drupas. Jāatjauno!» apmēram tādus vadošus norādījumus komisijas biedrs ierunāja klausulē. Otrās rokas rādītājpirksts tēmēja te uz mani, te uz sarakstu manā priekšā un reizēm

zīmēja gaisā cilpas un figūras. Jeru skola gan stāvēja kā stāvējusi, bet vairāki pagasta bērni dažādu iemeslu dēļ to neapmeklēja. Ar ko viņi nodarbojās? Daži skolēni draiskojās, trokšņoja stundās. Ja nepatīk pie mums...

Te komisija pārtrauca kārtīgu jauniešu un miliča meklēšanu un draudīgi slējās kājās. «Rīgā huligānu netrūkst! Mums vajag, kas strādā. Brīvprātīgi!» Pāraudzināšanu papildināja iznīcinātājs, ritmiski bungojot ar laidni pa grīdu. Meistari rādīšot, kā mūrēt, kā klāt jumtus, būšot profesija. Polnij pajok (it kā valsts apgāde). Disciplīna, pat forma kā armijā.

Cik no tā spēju, cik vēlējos apjēgt... Skolnieks pret varas pārstāvjiem. Stulbenis, kurš jāpārtaisa par manam prātam neaptveramās jaunās dzīves cēlāju, mehānismu, robotu.

Kad arestētie pa vienam bija stājušies komisijas priekšā un visi atzīti par derīgiem, bruņotais uzmeta kara rīku plecā un pilnvarotais no galvaspilsētas lika mums uzgaidīt – līdz Valmierai vedīšot ar pajūgiem, un abi aizgāja. Brīvprātīgo kārtā ieceltie bez konvoja nekur nebrauca un, šķiet, par mūrēšanu nedomāja nemaz. Ja iznīcinātājs ar ieroci klāt nedežūrēs, no huligāniem nesargās. ♦

Alfreds Razumejs

1947. gada naudas reforma – pēdējais smagākais trieciens pirms kolektivizācijas. Pēkšņi nauda vairs neder! Īsā laikā var apmainīt pret desmit vecajiem rubļiem, saņemot vienu jauno. Iedzīvotājiem naudas mazāk, tirgus cenas krītas, zemniekiem ienākumi vēl mazāki, bet nodokļi un parādi kādi bija, tādi palika.

Ne tikai likvidējot zemnieku saimniecības, arī nākamajos, sevišķi pirmajos desmit gados, bija raksturīga spēka, varas līdzekļu un paņēmienu lietošana, iebiedēšana un apmānīšana. Bet viss esot noticis likumīgi. Labprātīgi un godīgi. Pēc katra paša vēlmes.

Tā vien šķita, ka galvenais nolūks – neciešamu apstākļu radīšana, lai vienīgais atvieglojums būtu lūgums uzņemt par biedru kolhozā (pašā sākumā – lauksaimniecības artelī).

Sākam pa jaunam

Kā saimniekot kopsaimniecībā? Mācītāju netrūka, bet putra piedeg, ja pavāru par daudz. Jāatbild priekšsēdētājam. Artelī “Gaisma” pienākums bija uzticēts izdarīgam bijušajam viensētniekam Eduardam Mednim. Viņam, tāpat kā kaimiņiem, uz bijušās Jeru muižas zemes pirmskolhoza saimniecība bija neliela. Algotu darba spēku izmantoja reti. Iesakņojās paradums – vairāk darīt pašam, nekā komandēt citus. Apvienotā saimniecība arī kādam jāvada. Ievēlēja (mēs uzticamies, mēs ceram).

Pamanījies rītos nokārtot lietas kantorī (tur palika tikai grāmatvede), priekšsēdētājs piebiedrojās pārējiem tīrumā. Vakaros, kad citi izklīda, aizstaigāja līdz fermam – vai lopi apkopti, piens atdzesēts. Esot arī pats dažu govi izslaucis, ja kāda sieva žēlojusies, ka rokas neturot un ka kopu ganāmpulks par lielu.

Veterāni neprata dienas dīkā nīkt – darīja, ko varēja. Tomēr spēka par maz. Jau pirmajā pavasarī, sākot saimniekot pa jaunam, tīrumus nepaspēja nomēsot. Vasarā ievilkās arī sēto zālāju novākšana. Dabīgās pļavas palika nenopļautas. Ar lopbarību būs jāknapiņās, un piena būs mazāk. Ja arī rudzus iesēs aukstā zemē, maizes nebūs. Priekšsēdētājs runāja ar večiem, arī pats jūdza zirgu, ņēma dakšas, krāva vezumus un izklīdēja pa lauku. Uzmundrināja pagurušos: “Ja zemei dosi, zeme dos tev!”

Par to vīri nešaubījās, pacieta sāpes krustos, norausa sviedrus, bet prāts bija nemierīgs. Artelim (kolhozam) jāpilda valdības noteiktie plāni un saistības ar valsti. Kas zin’, varbūt prasīs, lai dod arī virs plāna. Turklāt labprātīgi, bet obligāti. Jārada nedalāmais fonds, jāatber sēkla, jānodrošina lopbarība. Varbūt vēl kāda prasība vai vajadzība. Par centību, par pūlēm? Tikai pārpalikums!

Arī priekšsēdētāja alga bija maza, jo pirmajā gadā kopsaimniecība vēl neliela. Likums nosakot, ka priekšsēdētājam atļauts darīt visu un cik tīk, bet samaksa tikai par amatu, un veči juta īsto brīdi, kad rosināt: “Vai mums jāpiekrīt, jābalso tikai par norādījumiem no augšas? Vai mums pašiem vairs nekādas teikšanas nav? Eidi, veco zēn, raksti lūgumu! Sapulcē visi kā viens tevi atbalstīsim, un grāmatvedei būs jāraksta darba uzskaites lapā arī tavi roku darbi.”

Veči cerēja, ja izdosies palīdzēt priekšsēdētājam, viņš aizliks labu vārdu par mums. Pārguruma un krenķu māks, Eidis piekrita, kaut juta, ka labi nebūs.

Kā vienmēr arī tajā sapulcē piedalījās pilnvarotie no augstāk stāvošajām organizācijām. Noziegums! Priekšsēdētājs mēģina piesavināties sabiedriskos līdzekļus! Priekšsēdētājs sagrīļojās, kaut ko sacīja un, rokas iepletis, kā atbalstu taustīdams, devās uz durvju pusi. Ko viņš atbildēja uz nosodījumu, nesaklausīju, jo sēdēju pēdējā solā. Pēcāk kāds zināja stāstīt, ka Eidis atcirtis, lai biedri vadot to kolhozu paši.

Piecēlās ražena auguma vīrs formas tērpā (milicis tas nebija), kam ierocis pie vidus jostas, lai visi redz un jūt, kam šeit teikšana. Ar militāru pavēli priekšsēdētājam jāatgriežas atpakaļ. Sapulcei lūgums jānoraida. Šķiet, apjuka sapulces vadītājs – balsošana nenotika. Ko ierakstīja protokolā – nezinu.

Ne valsts, ne artelis neciestu. Pārējie strādnieki saņemtu par tik mazāk, cik viņi atvēlētu priekšsēdētājam par roku darbu. Tomēr izrādās, ka nevar vis paši pelnītāji ar savu algu rīkoties, kā vēlas. Kas tā par kolektīvu saimniecību, ja kolektīvs bezpalīdzīgs.

1949. gada pavasara sēju sākām 25. marta notikumu noskaņā.

Artelī “Gaisma” bija izveidotas divas laukkopības brigādes, kurās bija vairāki posmi. To vadītāji (posminieki) strādāja kopā ar padotajiem un atskaitījās savam brigadierim par paveikto un ķibelēm. Iespējams, ka posminiekus organizēja sabiedriskā kārtā (bez atlīdzības). Brigadieris rādījās reti. Dakšas rokās neņēma. Viņš kārtojot papīrus.

Tā posma teritorija, kurā es strādāju, aptvēra apmēram astoņu līdz desmit bijušo zemnieku saimniecību laukus. Cik atceros, pirms kara Latvijā katrā sētā dzīvoja vismaz divu, arī triju paaudžu vecuma ģimenes locekļi un tālāki radi. Lauku darbos nereti palīgā aicināja arī sezonas strādniekus. Vilcējspēks – divi līdz četri zirgi. Bijušie īpašnieki savos tīrumos, pļavās un laidaros gāja kopā ar dēliem, meitām un mazbērniem. Darbīgam ritējumam turpinoties, par saimnieku kļūtu kāds no jaunajiem. Tagad mantojums kolektivizēts. Kopsaimniecībā tikai vecā paaudze.

Pie posma staļļa, kurā astoņi zirgi, rītos uz darbu sanāca trīs Jēkabi, divi Eduardi, viņu sievas, pāris atraitnes un viens jauneklis (18 g. vecs). Pāris mēnešu vasaras brīvlaikā obligāto uzdevumu atkalpoja viens students un viens pamatskolas zēns. Viss, kas palicis pāri. Un atkal jāsāk no gala. Kā daudzkārt sākuši senči vēstures ritumā pēc sirotāju iebrukumiem, mēra epidēmijām, pēc vietējiem un pasaules kariem.

Atkal zemnieki centās izdzīvot. Piemērojoties, mainoties, nesūdzoties un nevaimanājot.

Neatceros nevienu gadījumu, kad bijušie viensētnieki, tagad ierindas kolhoznieki, darba laikā lietu alkoholiskos dzērienus.

Bailes, neziņa un aizdomas reizēm piezagās gan. Kad parādījās lidmašīna, posminieks jokoja: “Sarauj nu! Rīgas kungi mūs novēro.”

Lai apkalpotu kuļmašīnu, strādnieku bija par maz. Vienreiz palīgā atsūtīja studentu grupu no Politehniskā institūta. “Politiskie!” sačukstējās vecāko gadu ļaudis.

“Nu jau tie kolhozi ir. Vai tad vēl izsūtīs? Šajos laikos nekā nevar zināt. Tā jau ir gan, ka nevar zināt. Tagad gan mēli aiz zobiem un jākustas, lai redz, kā mēs valsts labā pūlamies.”

Lai mācītu, kā tajos apstākļos jārikojas, padomdevēji tīrumā, pļavā un kūtī nerādījās, bet sasauca sapulci. Lekcija. “Klausieties uzmanīgi! Jūs mūža lielāko daļu savās individuālajās saimniecībās kā kurmjī, kā āpši alās slēpāties. Laiks izglītoties un politiski un kolektīvo saimniecību stabilizēt uz zinātniskiem pamatiem! Jūsu rīcībā visas bijušo viensētnieku lauksaimniecības mašīnas, visi zirgi. Atliek tikai jūgt!”

Posma rīcībā bija divas zāles pļaujmašīnas – pļāva ar vienu. Trīs vai četri zirgu grābekļi – sienu grāba tikai ar vienu. Vairāk nespējām sagubot. Rudzu kūļi jāsasien, jākrauj statos, jāuzliek cepures un jāpiesien, lai vējš nerauj nost. Daudz roku darba. Būtu politiski izglītotie nākuši talkā. Pļautu arī ar otru. Lasītāju pietika aiz viena kartupeļu sviedējrata. Otrā jūdza, kad Jeru pamatskolas bērni kādu stundu ziedoja.

Rudens arumu tāpat kā pirms kolektivizācijas arām ar zirgu vilktiem arkliem. Līdz aiziešanai armijā nevienu traktoru neredzēju.

It kā Jāņi

Par kolhoza līdzekļiem (pārsteigums) Līgo vakarā uzklāja galdu. Vismaz vēders priecīgs. Tradīciju pieskaņai – mājas siers un pašbrūvēts alus. Dažs no iekškabatas izvilka arī ugunīgākas dziras trauku, un sievietēm bija krenči. Kā pārtraukt aizliegtās dziesmas sākumu, kā padarīt nedzirdamu nelaikā un nevietā pasprukušu vārdu, ja piedalījās arī dažas mazāk pazīstamas personas? Trāpīgs kājas spēriens pa galda apakšu, dunka sānos ar elkoni vai dūri. Nupat vaigs vecim staroja kā saulīte, viņš, ievīlīcis pilnu krūti, laida ziņģi vaļā, kad pēkšņi tāds kā īss sivēna iekviēcienis, un ģimīši uz brīdi sarāvās čokurā.

Kaut gan vakars rāms un lietūs padebeši nerādījās, ugunskurs nedega, un nepacēlās darvas muca. Arī dejojāji grozījās turpat starp galdiem, cik vienīgais muzikants – zēns no vidusskolas – spēja trompetē pūst.

Aiz Jeru muižas kungu mājas biezajiem mūriem sirmot sākušie kolhoznieki politiski uzticamu biedru uzraudzībā centās remdināt sāpes par zaudēto un kļūdēt bažas par neskaidrām vecumdienām.

Ar Jāņiem kā kuro gadu – dažreiz jāaizmirst uz visiem laikiem, dažreiz atļāva, ja ievēroja nosacījumus.

Kā var aizmirst

Bēgot no kolhoza, pagasta jaunieši izklīda kur kurais, bet bērniņas atmiņas mudināja uz brīdi atgriezties dzimtajā pusē. Arī partija un valdība spieda, lai skolēni un studenti vasaras brīvlaikā strādā laukos. Varbūt sagādīšanās, varbūt kāda aktīva organizētāja nopelns, protams, arī pašu vēlme tikties, un pāris reizes nedēļā vakaros Jeru skolas bijušie skolēni pulcējās klasē, kurā klavieres, un sēdās savos solos. Viņus vienoja un aizrāva dziesmu gars, kura vērtības krātas kopš pamatskolas ziemām, kad otrdienu un piektdienu rītos plkst. 8.00 bērni pulcējās, lai visi bez izņēmuma dziedātu korī. Visiem bija jāpiedalās arī dziedāšanas stundās, lai apgūtu pašu nepieciešamāko mūzikas teoriju un lai klases priekšā pa vienam nodziedātu pa pantam. Skolotāja, skolas pārziņa un sabiedriskā darbinieka Voldemāra Aparjoda vadībā toreiz vēl darbojās arī pieaugušo koris, līdz daudz vīru un 1944. gada agrā pavasarī arī pašu diriģentu paņēma uz fronti.

Skolotājs palika aiz trejdeviņām jūrām, bet šinī krastā viņa skolnieks Arvīds Rozenbergs bija gatavs saliedēt un vadīt. Meitenes, kuras nemanot kļuvušas jau dāmas (šis vārds toreiz bija nevēlams), un puisi, kas izauguši ārā no īsajām bikselēm, sekoja katram jaunā diriģenta žestam. Tas bija vienīgais gadījums Jeru pagastā kolhozu pastāvēšanas vēsturē, kad izdevās sapulcināt jaukto kori. Vīriešu trūkuma dēļ kolhoza korī dziedāja tikai sievietes.

Ja dziedāšana bija vaļasprieks, tad pietika ar pāris īsajiem vasaras mēnešiem, un koncerts gatavs. Pilna zāle un aplausi liecināja, ka dziedāts godam. Kam pašam kāds instruments, arī tas rādīja, ko prot. Pēcāk viens atzinās, ka viņa no senčiem mantotā taure laidusi gaisu garām. Aizlipinājis ar maizes mīklu, tā sakaltusi, un šoreiz izdevies nopūst. Skandēja arī dzeju, kur nu jaunie bez tās! Gan klasisko, gan pašu sacerēto.

Iztika bez kolhozu sarīkojuma tik neiztrūkstošās bufetes, tās *sturmēšanas* un izkaušanās. Kāda studenta vecāki izbrūvēja alu. Ozolkoka mucīņu uzlika uz steķiem telpā blakus zālei. Uz ķebliša kauss. Lai pagriež krānu, kurš vēlas. Rindas neveidojās. Prāti aizņēmti ar citām interesantākām un aizraujošākām darīšanām. Pagasta politdarbinieks gan neriskēja, ievēroja obligāto prasību. Pats nolasīja vairākkārt dzirdētu politisku ievadlekciju.

Vispirms izveidoja atsevišķu Rūjienas rajonu. Vadītāju vairāk, visiem jārikojas. Enerģiski, protams. Iepriekšējais uzdevums – pirmos labākos graudus valstij – bija izpildīts. Par nenovāktu ražas daļu, ko drīkstēja bērt kolhoza apcirkņos, kolhoznieku tarbās, padomdevēji vairs neuztraucās. No kādiem augstumiem lejā gāzās un pāri vēlās, kas to lai zina? Kolhoznieku prātus mulšināja dažnedažādi un neizskaidrojami norādījumi, rīkojumi, pārkārtējumi, jaunas metodes utt.

Lai sapulcinātu vienkopus visu triju Jeru pagasta kolhozu večus un tantes, vadošie un virzošie spēki, kā toreiz avīzēs vēstīja, esot veikuši lielu organizatorisko un izskaidrošanas darbu kolhoznieku vidū. Apskrienot pagastu kājām, zirgu vilktos ratos un ar divriteņiem. Vairākos reisos devās kravas automašīnas. Neatceros, vai šis ātrgaitas transportlīdzeklis piederēja kādam no trim kolhoziem vai bija atsūtīts no Mašīnu un traktoru stacijas (MTS), lai sniegtu neatliekamu palīdzību.

Nervozie, paklausīgie, kuri ieradās paredzētajā laikā, nīka vismaz pāris stundas, līdz piepildījās Jeru skolas zāle.

Kā vienmēr vispirms garu garā lekcija. Atkal daudz klāstīja, maz pateica. Vēl un vēlreiz atkārtotais, dzirdētais un lasītais viesā vienaldzību, it kā iemidzināja. Piekrišanu, ka trīs kolhozi jāapvieno un lielais jānosauc Vjačeslava Mihailoviča Molotova vārdā, panāca tāpat, kā izrikojās vairākās citās reizēs. Cik “par” – neskaitīja, “pret” – rokas necēlās. Atturēties nepaspēja, jo sapulces vadītājs jau paziņoja lēmumu un tūlīņ deva vārdu rajona izpildu komitejas priekšsēdētājam, kurš ieteica tādā veidā, pat vienprātībā, jaundibinātā kolhozu vadību uzticēt bijušā kolhoza “Gaisma” priekšsēdētājam Zelmai Eklonei.

Vadošie steidzās, lai vecie lēnīgie lauki nespētu atjēgties, bet lielākā barā ļaudis jutās drošāk. Varbūt aizskāra teiktais par vienprātību. Tās nebija. Zālē sakustēšanās un murdoņa. Daži lūdza vārdu. Sapulces vadītājs to neievēroja un saērcināja tautu vēl vairāk. *Straumieši*, tāpat sēžot, cits caur citu sāka aicināt, lai ļauj balsot par viņu bijušo priekšsēdētāju Emīlu Podiņu. *Sedieši* ieteica savu bijušo priekšsēdētāju Alfrēdu Lapsiņu. Nupat kā padotie ar saviem vadītājiem sapazinušies, sastrādājušies, kādēļ atkal sākt no gala. Balsis jāskaita, nerimās daži skaļākie saucēji. Ja kas jāpārkārto, tad atklāti un likumīgi. “Ievērojam klusumu, balsojam!” norādījums no prezidija puses, un man šķita, ka sapulces vadītājs ievilka elpu, lai nobērtu kā ar ložmetēju ”Pret” – nav, “Atturas” – nav, tātad...

Večiem un tantēm spēki gāja mazumā, bet dūša vēl turējās, un to laikam gan neviens nespēja paredzēt. Pirmie kājās slējās pēdējos solos sēdošie, tad lielākā daļa pārejo. Balsotāji par vienīgo pareizo lēmumu izvēlējās virzīšanos ārā no zāles. “Neizklīst, neizklīst!” kļiedzieni no prezidijā sēdošiem. “Pīppauze!” skanēja atbalss no izejas.

Straumieši un *Sedieši* ikdienā atradās tālāk no administratīvi politiskā centra. Mazāk sajuta spiedienu no augšas. Arī zālē viņi bija ieņēmuši pēdējās, tālākās vietas. Prātīgas sievas un krama veči bez liekiem asumiem toreiz prata paglābties no pašapmāna. Bijušā kolhoza “Gaisma” teritorijā atradās pagasta Izpildu komiteja un ciema padome “Jeros”. Pirms apmēram pusotra gada no šejienes sākās represēto ciešanu ceļi... Šajā pusē apgrozījās tā sauktais pagasta aktīvs: *partorgs*, *komsorgs*, milicis, iznīcinātāji. Visus nezinu. Man reizēm šķita – kāds skaita kumosus, ko lieku mutē, noklausās, ko runāju pa miegam.

Sapulce turpinājās apmēram pēc nedēļas, un organizatori lietoja citu taktiku. Ar sarkanu drānu pārklāts prezidija galds, kas iepriekšējā reizē atradās zāles viņā galā, šoreiz tika nostabilizēts pie ieejas durvīm. Publikai jāgrīezas apkārt, un pēdējos solos paslēpušies *buntavščiki* vairs nejutās tik droši.

Padomdevēji šoreiz klusēja, tikai partijas rajona komitejas pirmais sekretārs krieviski atgādināja, ka iesaka biedreni Ekloni. Vārdu šoreiz ņēma, manuprāt, no kolhoznieku vidus savervēti runātāji, kuri noskaitīja vienu un to pašu pantiņu: “Es arī atbalstu un aicinu pārējos.” Izmantojot gadījumu, ka runā kolhoznieki, kāds *sedietis* bažījās, ka ražas novākšana velkas garumā. Ja tā turpināsies...

Viņu, protams, apklusināja, jo parādījās kāds biedrs (redzēju viņu pirmo reizi), kuram jāpaziņo svarīgāks norādījums – Lapsiņu nedrīkstat vēlēt nekādos amatos, kaut bijis priekšsēdētājs. Noskaidrots, ka viņš senāk darbojies pretvalstiskās organizācijās. Zālē klusuma brīdis. Tad piecēlās Podiņš, manāmi satraucies, man šķita – nosvīdis. Labu brīdi minstinājās. Ko viņš teica – nesaklausīju, jo zālē atkal sacēlās troksnis. Iespējams – atteicās kandidēt. Manuprāt, pēc šādas pārkārtošanas neviens prātīgs cilvēks vairs nevēlējās uzņemties kolhoza vadību.

Piecdesmitajos gados priekšsēdētājs vasarā jūdza zirgu pederratos, ziemā – kamanās. Barības trūkuma dēļ lopi bija galīgi novārguši. Kauli un āda. Lai priekšsēdētājs pa apvienoto kolhozu izbraukātu no viena gala līdz otram, viņš būtu nomocījies, nabaga lopiņu ar pātagu slānīdams, un darba organizēšanai vairs neatliktu spēka.

Pēc gadiem desmit, kad kolhozu rīcībā nonāca traktori un automašīnas, tad gan tehnikas apkalpošanu organizēt trīs vietās vienā pagastā vairs nebūtu lietderīgi.

Vai tiešām prezidija biedri, redzot sirmās galvas, krunkotās sejas, salīkušās muguras, nejēdza, ka drīz vajadzēs nespējnieku patversmi.

Troksnis zālē nerimās, un prezidija biedri mēģināja izspēlēt viltīgu triku. Solīja, ka varēs balsot arī par Podiņu. Kandidātu sarakstā pirmā bija Eklone. Ja balsis neskaita, varēs paziņot, ka viņa vienbalsīgi ievēlēja un par otru vairs nav jābalso. Tomēr pūli neizdevās nomierināt, un ievēlēja arī balsu skaitītājus. Tādēļ, ka *sediešiem* liedza balsot par viņu bijušo, viņi pievienojās *straumiešiem*, jo Podiņš mazāk runāja par politiku, labāk pazīstams, likās saimnieciskāks, un *gaismieši* palika vieni paši ar gariem, nokārtiem deguniem.

Kolhoznieki Podiņu izrāva no prezidija (tur atradās visi trīs bijušo kolhozu priekšsēdētāji). Urrā saucienu un aplausu pavadībā svieda vai līdz griestiem.

Tautas vēlētais priekšsēdētājs saimniekoja (pārvarēja apvienošanās dēļ radušās papildu grūtības) tikai apmēram pusgadu.

Mani iesauca armijā, un kārtējo pārkārtošanos nepiedzīvoju. Sapulcē, kurā apspriests pārskats par 1950. gadu – revīzijas komisija valdes darbu esot atzinusi par apmierinošu (to uzzināju arhīvā), bet pārstāvis no rajona vērtējis bargi: “Neder!”

Jāvēl cita valde un par priekšsēdētāju – Pēteris Pētera dēls Stupels, bet Podiņš lai paliek par palīgu. Pēteri vairs nemainīja. Gods kam gods pienākas, vadības grožus noturēja gandrīz desmit pašus smagākos gadus, līdz mūža pēdējai stundai.

Mainījās vietnieki, palīgi, valdes locekļi, zootehniķi un citi zemāka ranga vadošie. Atceros vienu. Kā komēta parādījās, uzspīdēja un nozuda. Sapulcē, kurā jābalso par apstiprināšanu amatā, viņš ieradās pilnā uniformā ar ieroci pie vidus jostas (milicijas vecākais leitnants). No uzrunas (balss varena) sapratu, ka pārvērst kolhozu par plaukstošu un ziedošu dārzu viņam, kurš kājām nogājis uzvaras ceļu no Maskavas līdz Berlīnei, sākums vien esot. Pirmais un pats galvenais – viņš ieviesīs armijas

disciplīnu. Pie sējējiem un plāvējiem vadītāji parasti nāca uz tīrumu. Komandieris apturēja zirgu uz ceļa un, pederratos sēžot, tālākā lauka malā esošiem meta ar roku, bet tuvākiem – ar rādītājpirkstu – un bija neapmierināts, ja padotais ieradās soļos. Jāskrien! Klīda baumas, ka viņš, tautas valodā sakot, nepaklausīgiem dodot pa purnu. Vecus un tantes par jaunkareivjiem pārtaisīt tomēr neizdevās. Valde censoni sūtīja uz kolhozu vadošo kadru gatavošanas skolu. Dīvaini, ka lēmumu pieņēma vēl rudenī (oktobrī vai novembrī). Vidējā speciālā mācību iestādē dokumenti iesniedzami vasarā, jākārto iestājpārbaudījumi, un mācības sākās pirmajā septembrī. Kāda bargajam komandierim bija pamatizglītība? Vai viņš vēlreiz skolas solā iesēdās vai par skolnieku pārtapa?

Kāpēc pieredzējis karotājs nemācīja jaunkareivjus, bet, būdams pilsētnieks, gatavojās organizēt lauku darbus. Drošs paliek drošs, ziņkārību savaldīju. Šinī kolhozā viņš neatgriezās.

Otrā pasaules kara, visšausmīgākā un vispostošākā kara, sekas – cilvēks vairs nespēj pielāgoties citai īstenībai.

Kad apvienotā kolhoza pirmās personas izraudzīšanas un vēlēšanu jandāliņš aprima, sapulce vilkās pēc ierastajiem paraugiem. Kārtējo reizi bija ienācis (no kurienes?) priekšlikums – ievēlēt sekojošus (kam viņi sekos?) biedrus. Un kādā sarakstā arī mans uzvārds. Daudz balsu “pret”. Ko tas puika izveidēs? Lai gadus trīs dienestā ar putru barojas, tad vērtēsim. Tomēr protokolā esot rakstīts, ka ievēlēts, un man citu ievēlētam pulkam jāpievienojas.

Vīri apmēram mana tēva gados. Kārlis varētu būt pat vecaistēvs. Pieredzējuši lauku sētu un druvu kopēji. Viņu vidū, kaut esam viena pagasta ļaudis, pirmajā brīdī jutos kā svešinieks. Šķita drūmi veči, bet drīz vien atklājās arī kaut kas vienojošs. Esam ievēlēti, neprasot pašu piekrišanu.

Par tajā sabiedrībā vienīgo sievieti īpašs stāsts. Bertas tante bija pārdevēja pirms Otrā pasaules kara mazā lauku veikaliņā (Pīleņģos, Berta Pīlaine?) netālu no skolas, kurā toreiz skaitījās ābečnieks. Vecākie zēni taisīja trikus ar sērkokociņiem. Manā kabatā atradās santīmi rakstāmpiederumiem. Nospriedu, ka mūžs ļoti garš, gan paspēšu iemācīties. Vispirms – *špičkas*. Kad savu neatliekamo vajadzību teicu pārdevējai, sekoja negaidīts jautājums: “Kādam nolūkam?”

Atbildes nebija. Bertas tante iedeva burtnīcu un zīmuli: “Mācies rakstīt un rēķināt!”

Dusmas pašam uz sevi par vīra necienīgu izgāšanos, dusmas uz pārdevēju – kas vecenei par daļu –, bet zināma bijība arī. Ar šo tanti joki mazi.

Teodors Arnolds, jaunievēlētais priekšsēdētāja palīgs, vispirms atkārtoja ierasto ievadu – ir ienācis priekšlikums. Par revīzijas komisijas priekšsēdētāju esot jāievēl Kārlis Svensons, par sekretāri – Bertas tante, jo viņa jau šajā amatā darbojusies neapvienotajā kolhozā. Kamēr vīri dziļdomīgi klusēja, pieredzējusī darbiniece sveci zem pūra neslēpa un vadības grožus ņēma savās rokās. Jāapmāca jaunie kadri! Ātri vienojusies ar vīriem, ka Kārlis komisiju savaldīs un raidīs blēžiem pa pēdām, tante iesprauda starp maniem pirkstiem rakstāmo, nolika priekšā baltu lapu, ar rādītājpirksta nagu iezīmēja līnijas un mudināja, lai tik rakstot visu, ko viņa teiks. Tā tapa mans pirmais protokols, kurā, starp citu, ierakstīju arī, ka esmu ievēlēts par revīzijas komisijas sekretāru.

Ko tu neteiksi... Ko padarīsi... tā vīri pie sevis labu brīdi pukstēja. Protams, viņi justos daudz omulīgāk, ja dokumentus kārtotu, vecuprāt, *žiperīga* meitene, nevis mazpazīstams, nepieredzējis un

iedomīgs *poisis*. Bet balsošana notikusi, papīri kārtībā. Bertīņa novēlēja veiksmi un aizsteidzās, lai sētu rudzus.

Samierinājies ar likteni, Kārlis skaidroja pirmo uzdevumu. Viņš pats, mana vārda brālis Bērzuponkulis un es darbosimies inventarizācijas komisijā. Piedalīsies arī Teodors (T. Arnolds no “Kлимпām”). Vīri meklēs un skaitīs apvienotā kolhoza mantu. Man jādokumentē.

Oh! Kas par varenu lēcieni! Kas par tituliem! Pāris stundās biju ticis divās komisijās un abās par sekretāru. Ievēlēja?! Ne zināšanu, ne prāta! Tomēr jādarbojas. Vismaz jātēlo, ka esmu liels priekšnieks.

Mēnessērdzīgais

Misiju sākām pie lopkopēja Jēkaba. Vislielākie izslaukumi bijušajā kolhozā “Gaisma” un nupat apvienotajā V. M. Molotova vārdā nosauktajā kolhozā. Vīri sarokojās, pārmija dažus satikšanās vārdus, un drīz vien par slaucamo govju kūti nepieciešamo un esošo inventāru viss skaidrs. Man jāraksta akts (kas tas tāds?) divos eksemplāros – viens kopējam, lai viņš zina, kāda bijusi viņa personīgā manta. Turpmāk kolhoza īpašums nodots viņa rīcībā un atbildīgā glabāšanā. Otrs jāglabā man, lai, skaitīšanu beidzot, es varētu uzrakstīt visa apvienotā kolhoza inventāra sarakstu. To lietišķi skaidroja Teodors. “Jāraksta *punktīgi*, citādi būs *fušers* (brāķis),” piebilda Kārlis.

“Tikai tā, kā gan citādi!” piebalsoja vārda brālis.

Visu biedru skatieni bija notēmēti manā virzienā, un es jutos kā no ligzdas izvēlies putna bērns, jo jēdzienam “akts” zināju tikai vienu skaidrojumu. Proti, atcerējos, ka par aktu sauca izlaiduma sarīkojuma svinīgo daļu, kad es saņēmu septiņgadīgās skolas beigšanas apliecību. Kāds tam sakars ar Jēkaba piena kannām, spaiņiem un dakšām?

Par mana trūcīgā zināšanu apvāršņa paplašināšanu parūpējās čaklais lopkopējs pats, un viņam tika pirmais manas rokas rakstītais akts. Ierodoties nākamajā kūtī, jau lielīgs kā gailis uz mēslu čupas vēstīju: “Es jums sastādīšu aktu!”

Bet, kāpjot pāri bijušā kolhoza “Gaisma” kantora sliksnim, sekretāra vadmalas bikses trīcēja kā apses lapas, kad vējš uzpūš. Atkal draudēja kritiens zināšanu trūkuma bezdibenī, jo par grāmatvedību man apmēram tikpat saprašanas, cik cūkai par svētdienu.

Slava grāmatvedei, kurai tādi revidenti bijuši nebijuši. “Netraucēt! Pati visu nokārtošu!”

Krēslu viņa atstiepusi no sava dzīvokļa, un laikam tādēļ neviens netaujāja par galdu, uz kura papīri, skaitāmie kauliņi, telefona aparāts. Vīri it kā brīdi piestāja pie skapja (ļaudis runāja, ka īpašnieks izsūtījumā) un pagāja garām lozungiem pie sienas (*da zdrastvuet... Lai dzīvo... utt.*). Solus, uz kuriem kopā ar citiem *gaismiešiem* arī es sapulcēs sēdēju, nolēma par kolhoza mantu neatzīt. No baļķa nozāģēti bluķīši, nolikti rindā, pāri neēvelēti dēļi robainām malām. Lai nesadurtos skabargas, jāsēž mierīgi. Apvienotā kolhoza sapulces notiks skolas zālē, un varēs sēdēt uz soliēm, kas saglabājušies no pirmskara Latvijas.

Noliktavas večuks, kurš kantorī snauda, bija pamanījies nostāties muižas klēts durvīs. Sasveicinoties viņš zemu paklanījās, un es jutos kā cienījama amatpersona. Noliktava tukša. Visu, ko ievēdot, pārzinis sadalot, tomēr daudzi paliekot bešā. Žēl, bet ko padarīsi. Kustība caur noliktavu redzama šeit. Viņš vēra vaļā lielus biezus vākus, kuros daudz dažādu ar rakstu zīmēm izraibinātu lapu. Arī krievu valodā,

kuru toreiz gaužām vāji sapratu. Centos sataisīt nopietnu, pat dusmīgu ģīmi un dūšīgi šķirstīju gan uz priekšu, gan atpakaļ. Kad manīju, ka komisijas biedriem mana darbošanās sāk apnikt, paziņoju, ka dokumenti kārtībā. Kas par smagu roku tam vecim! Gandrīz novēlos gar zemi, kad viņš cirta man uz pleca, teikdams atzinības vārdus: “Tu tik esi puika! Viens riktīgs kolhoznieks!”

Smēdē kalējs ritmiski šūpoja sviru – augšā, lejā, augšā, lejā, kā senie latvieši šūpuļa līksti. Plēšas šņāca, ēze rūca. Redzēs, redzēs, ko meistars izauklēs. Lai kungi sākot vien skaitīt. Tepat apkārt visi tie *strumenti* un *verķi* redzami. Viņš nolaidīšot uz ici un sašveicēšot ratu šinu galus. Par kungiem godātie biedri sāka gan, bet nešaubījās tikai par laktu. Par lielu āmuru, kurš bija blakus pa ķērienam, domas dalījās. Dižāmurs, veseris, kuvalda... “Tā nevar,” prātošanu pārtrauca Kārlis Lapsa. Katra lieta jāsauc savā īstajā vārdā. Tikmēr kalējs uz laktas vienu virs otra bija nolīcis stīpas galus, kuri nokaitēti tā, ka šķīta – tūlīt kusīs –, un, ar nelielu āmuru ātri un viegli sitot, salīmēja (sametināja) kopā. Dzirksteles šķīda uz visām pusēm, izplatījās dūmi, kas kairināja elpceļus, un revidenti neuzkrītoši lavījās izejas virzienā.

Pabeidzis šveicēšanu, meistars ņēma rokā tādu kā iesmu, kā pīķi. Tas esot dedzeklis, un tā arī pierakstīju. Kā ģeogrāfijas stundā skolotājs rādāmo kociņu liek uz kartes pie maza punktiņa un cenšas ieskaidrot bērniem, ka tā, teiksim, ir Rīga, apmēram tā kalējs iepazīstināja mani ar savu mantību. Šis mazais apaļais stienītis ar aso galu esot kerns, plakanais meislis ar koka spalvu – štraubencīrs. Collštoks, viņķele, lukšas... Varbūt luškas? Man jau sāka jukt, bet kalējs kāpināja tempu. Naglīzers, skrūvstiķis, štellatslēga... Rakstīšanā neklājas atpalikt. Labāk dažus nosaukumus izlaidu nekā atzinos vārgulībā. Kurš steigā *uzšņāptos* ķeburus salasīs. Apmaldīsies svešo vārdu jūklī, nepierādīs, ka esmu *saputrojis*. Bori dažādi urbšanai metālā, kokā, bērzā. Neliela kolekcija. Ieraugot vien, roka notirpa. Apaļvīle, plakanā, raupjā un smalkā. Vīle zirgu nagu piepucēšanai... Pacietības rezerves izsīka, es jutu, ka manī iekšā kaut kas briest. Kad nāks ārā – laika jautājums. Kad kalējs nosauca lodāmuru, galvā iešāvās lektora politmācībās paustais brīdinājums: “Esiet modri! Naidnieks nesauž!”

Un izvirdums spruka vaļā: “Lodes kaļam? Interesanti. Kādam nolūkam? Ko?”

“Tagad nav vaļas. Atnāc, dēls, nākamsvētdien. Paņem līdzi cauru spaini. Es tev izstāstīšu un parādīšu, kā tos caurumus aizlodēt ciet.”

Arī mute man aizkrita ciet, kaut biju pārliccināts, ka staigāt ar sarūsējušu spaini rokā man, oficiālai personai, būtu kauns un negods.

Uz brīdi atmiņā pavīdēja vecā tēva teiktais: “Ēdis vai neēdis – galvu augšā!”

Un man toreiz šķīta, ka labāk piestāv portfelis. Veco grāmatu somu skolas biedrs aizdeva. Ne vairs papīri aiz krekla jābāž, ne bikšu siksna ciešāk jāpievelk, lai mani rakstu darbi pa starām neizbirst, neizkaisās pa apvienotā kolhoza plašumiem.

Iemesls acīmredzot bija arī tas, ka man apnika kalēja nosaukto *verķu* un *strumentu* pierakstīšana. Roka arī nogura, un nosaukumu sarakstā kļūdu bez skaita. Kaut meistars mani centās vest pie prāta, tomēr iespītējos kā āzis, un smēdes inventāra uzskaitīšana pajuka, īsti nesākusies. Kad beidzot abi izgājām svaigā gaisā, komisijas biedri, sasēdušies izremontētos atsperratos, aizrautīgi diskutēja par vēžošanu Sedas upē pirms tās bagarēšanas. Kalēja balss, manuprāt, noskanēja kā pastardienas bazūne: “Kungi, gādājiet *gūtštālu* (labu tēraudu), un atvestās akmeņogles šveicēšanai neder!”

Atkal man nezināmi svešvārdi. Nespēju nomierināties un atcirtu, ka mēs neesam sagādnieki.

“Braucam pie meitenēm!”

Lūk, īsta vīra runa! Rausos iekšā zirga vilktos ratos blakus Kārlim. Viņš tika ievēlēts par kolhoza revīzijas komisijas priekšsēdētāju, bet es – par sekretāru...

Viensētas kūti bija astoņas līdz desmit vietas liellopiem – slaucamām govīm vai zirgiem, – sīkos teļus, cūkas un aitas sabāza vairāk. Viss apvienotā kolhoza ganāmpulks izvietots gandrīz simts kūtīs un ganībās. Meitenes, lopkopējas, apmēram manas mātes gadus. Pilnvarotos tautu dēlus rozēm kaisītās istabiņās neaicināja.

Vispirms kaušanās ar suņiem. Savairojušies bez skaita. Ne tos uz Sibīriju sūtīja, ne politiski pāraudzināja. Šie kranči, plušķi, kvekši un dažs vilkveidīgais kārtoja ar mums savus suņu rēķinus. Par šo sugu arteļu statūtos ne vārda, un mums, ievēlētām atbildīgām personām, trūka likumīga pamata zem kājām, kur atsperties, lai, kā tolaik mēdza teikt, pieņemtu mērus. Likteni, esi žēlīgs!

Teodors un Bērzuponkulis kā vairogus grūda priekšā savus divriteņus, bet dažs četrkājainais zināja partizānu taktiku – skaļākais rējējs atkāpdamies lēkāja priekšpusē un pievērsa sev uzmanību, kamēr viltīgais kodējs, apmetis nelielu likumu no aizmugures, bez trokšņa centās cirst zobus apakšstilba muskulī. Ja kāds tuvojās pajūgam, kurā bijām mēs ar Kārli, kučieris blieza ar pātagu. Sunim reti kad trāpīja. Negaidīta draudīga švīkstoņa gaisā izbiedēja zirgu, un tas gabaliņu metās aulekšiem. Tā mēs līdz mērķim nokļuvām kā zaldāti uzbrukumā – ar īsiem pārskrējieniem.

Trokšņa izbiedēts, nenosakāmas šķirnes kaķis uzskrēja ābelē, kuļāja asti un ar zaļām acīm vēroja revidentu darbošanos. Viena ķepa un ūsas baltas, ar piena putām. Nepārprotama liecība, ka notikusi sabiedriskās mantas izšķērdēšana. Kur skatās revidenti? Revidenti visus spēkus, visus, kas palikuši pāri pēc kauņas ar suņiem, koncentrēja uz mantas uzskaitīšanu, statūtu izskaidrošanu un audzināšanu kolektīvisma garā.

Būtu četri vīri jūguši arkliem priekšā zirgus... Traktorus nekur nemanīju. Tie sāka parādīties tikai piecdesmito gadu vidū.

Skolēni lasīja kartupeļus. Cik zirgu vilkts sviedējrats no nezālēm aizaugušām vagām spēja izsviest.

Bertas tante sēja rudzus. Četri vīri kāvās ar suņiem.

Pirmos trīs arteļus dibināja, apvienojot individuālo zemnieku saimniecību dzīvo un nedzīvo inventāru. No ārpuses neviens nekā nedeķa. Pašiem vien jāgādā, lai kopsaimniekošana turpinātos iespējami bez traucējumiem. Dibinot pirmos kolhozus, nekādus nodošanas–pieņemšanas dokumentus nerakstīja. Vai inventāru saraksti bijušo arteļu grāmatvedībās bija vai nebija, man neienāca prātā interesēties, un apvienotā kolhoza komisija sāka visu no paša sākuma.

Statūtos paredzēts, ka kolhozs izmanto ēkas, kuras tam nepieciešamas. Izmanto, nevis īrē vai pērk. Kolhoznieku personīgā lietošanā paliek dzīvojamā platība un ēkas personīgo lopu izmitināšanai. Maz šādu viensētu. Maz tādu viensētu, kurās divas kūtis, tāpēc sava govs, sivēns, aitas un vistas vai nu kādā būcēnī, klēti vai pirtī. Vairākās viensētās bija tikai viena aka. Smēla gan priekš kolhoza, gan personīgiem lopiņiem, virtuvei un miesas tīrībai. No akas spaiņa padzērās arī revidenti. Akas pamazām

aizsērēja, pumpji, kur tādi bija, nolietojās, un drīz vien ūdens – valsts jeb tautas manta – kļuva par deficītu.

Spainis kā spainis. Vai kolhoznieks to pirka par savu naudu vai vēlāk, kad iekārtoja noliktavu, gadījās saņemt tajā. Atšķirības zīmes četri vīri neatrada arī dakšām, liekšķerēm, skrāpjiem un petrolejas lukturiem. Slotas un koka grābekļi, kaut vajadzīgi arī kolhoza fermā, visticamāk, bija personīgie, jo veikalā tos nepārdeva un noliktavā velti meklēt.

Ķerra (*tačka*), bez šaubām, ierakstāma kolhoza mantu sarakstā. Senāk zemnieki kūtsmēslus izveda zirgu vilktos ratos, kolhoza lopkopējas – ar ķerru pa dēli. Šos transportlīdzekļus gatavoja vietējie amatnieki. Lielākā daļa – koks, tikai sastiprinājumi no metāla. Koks piesūcās ar vircu, un nevienam neienāca prātā novērtēt, kas smagāks – ķerra vai ķerra ar kravu, vai lopkopēja, kurai jāķeras pie ragiem, jāpaceļ un mēsli jāizstumj līdz čupai.

Akti par kopmantu, tās nodošanu lietošanai un atbildībā tapa apmēram tā – baltu lapu turēju pie kūts durvīm un, kājās stāvēdams, centos zīmuli pielāgot nelīdzenumiem. Tintē mērcējamā spalva un tintes pudelīte šādos apstākļos nederēja, uzpildāmā pildspalva toreiz bija šausmīgs deficīts, bet lodīšu pildspalvas vēl nebija izgudrotas. Lopu mušas un visādi knišļi līda acīs un aiz apkakles un vēlējās nogaršot manas asinis. Sevišķi jāsarga stilbi, lai suņi neapgrauž.

Vai šos ar zīmuli rakstītos papīrus varēja atzīt par dokumentiem? Vai tie kādam bija vajadzīgi? Ja lopkopēja noskaitīja kā bērnībā pantiņu pie eglītes, man atlika tikpat veikli sagatavot aktus, un revidenti, suņu reju pavadīti, devās tālāk pa apgaitu. Krenķi un garlaicība, ja tante žēlabainā balsī gaudās, pat asaras slaucīja, ka lopiņi jākopj. To lai stāstot zootehniķim vai fermas pārzinim, noliktavas pārzinis atbildējis. Divas reizes prasījusi (varbūt vajadzēja prasīt reizes piecas). Viņa esot bijusi Rūjienā, Valmierā, Valkā un velns zina, kur vēl (kurš pa to laiku kopj lopus?), līdz beidzot pa šaursliežu dzelzceļu no Moiskilas atvedusi. Šai lopkopējai šķita, ka viņa kolhoza fermu uztur, lietojot personīgo inventāru. Neiet krastā! Šis bija tas gadījums, kad komisijas vīriem jāizved liels izskaidrošanas un audzināšanas darbs, līdz tā pagātnes palieku apsēstā vecene atzinās, ka divus spaiņus, lākturi un petrolejas kanniņu viņa zārkā līdzī nepaņems, un es beidzot varēju rakstīt, ka lopkopēja kolhoza mantu ar lielu atbildības sajūtu glabās un lietos.

Domstarpību izlīgšanā parasti nepiedalījos, tomēr vienreiz paspruka: “Vai skrāpja neviena nav?”

“Pats kā skrāpis! Vai tu man kādu iedevi? Klīst te apkārt kā mēnessērdzīgie. Būtu labāk aku iztīrījuši. Govis dzer no mārka. Ko ziemā darīs?”

Šāda necieņa pret likumīgi ievēlētu amatpersonu kā bullim sarkana lupata. Mute jau pavērās, lai dotu iznīcinošu prettriecienu, bet galvā tukšums. Kā kolhoza noliktavā. Tāds kā teļa ēdiens vien sanāca. Glāba vārda brālis – savā zemajā basa balsī viņš ilgi un sirsnīgi smējās, tad kā vienmēr bija lietpratīgs: “Nomierinieties, atraitne! Sasauksim sapulci, ievēlēsim zootehniķi, fermas pārzini, varbūt vēl kādu. Viņi gādās. Gan par ūdeni, gan par tavu miesu un dvēseli arī.”

Nelīdzēja ne sieviešu plikumi, ne asaras. Ne vaimanas, ne lamāšanās, nekas nelīdzēja. Zemes bagātība – visas tautas manta. Ūdens lopiem trūka vēl gadus desmit. Vēl sešdesmito gadu sākumā ar traktoru “Belarus” un mucu uz diviem riteņiem ziemās vedu fermām ūdeni.

Atraujoties no kolektīva, bet rūpīgi kopjot personīgos lietošanas pushektārus un savus lopus, piecdesmitajos gados varēja gūt labāku, drošāku iztikšanu, nekā cerot uz atlikumu, ko sadalīs gada beigās par darbu kolhozā.

Pirmdien vīri saguruši, bet garā moži. Bērzuponkulis atzina, ka par godu ražas novākšanai viņš vakarvakarā drusku *iešņabojis* arī. To pirmdien inventāra uzskaitīšanu sākām pie tantes, kura kopa aitas. Vīri aizgūtnēm mēloja vienā laidā, un es netiku skaidrībā, ko rakstīt aktā. Barā esot arī viens aitu kuilis, un, citam citu papildinot, tika stāstīta sena anekdote par muižkungu un zemniekpuiši.

Pēc manas saprašanas, par kuili pareizāk saukt vīriešu kārtas dzīvnieku, kas mitinās cūku fermā, tādēļ rakstīju: auns – viens gabals, bet biedri dokumentus neparakstīja. Pirmkārt, tā rakstot, es pats esot kā auns. Otrkārt, lai nejaucot kopā dzīvo un nedzīvo inventāru. Par lopiem zināšot zootehniķis. Treškārt un galvenokārt – ganāmpulkā esot teķis, nevis auns. Man brāķis jāpārstrādā, bet vieglā tante no pļāpāšanas pārslēdzās uz pratināšanu: “Tu man saki, kādēļ, jauns cilvēks būdams, stājies kolhozā? Drusku tērēts vai? Ko lieņi augstos amatos? Kaklu laužīsi, to tev pasaku! Vai armijā neņem? Nederīgs vai? Tad jau meitenēm ar neder!”

Tante vēlējās zināt, vai man galva skaidra, un pati secināja, ka prāts gan esot drusku aptumšojies.

Saņemot šo svētību, jutu, ka portfelis kļūst par smagu, tomēr viena cerība vēl rādījās. Ka mani iesauks armijā, par to šaubu nebija. Toreiz visādušs ņēma. Uzdienēšu par jefreitoru. Biju dzirdējis, ka jefreitors esot varenāks (un trakāks) par ģenerāli. Tad gan tiem smējējiem rādišu, kurš šinī kolhozā auns, kurš mēnessērdzīgs un kuram prāts aptumšojies!

Ne nu uzdienēju nekā. Tik daudz saprašanas gan radās, ka kolhozā man nav ko darīt, jo mani šeit ievēl tik augstos amatos, ka nevaru nostāvēt.

Biedri pagāja tālāk, kur kūts smaka un knišļu mazāk, lai liktos garšļaukus. Rudenīga saulīte vēl dāsni sildīja, un drīz vien kāds stipri krāca. Šīs sētas uzraugs tecēja tajā virzienā, tad pieklājīgā attālumā apstājās, atzina – kas guļ tas negrēko –, savaldīja ierasto vauksķi un apmierināts atgriezās savās suņa gaitās.

Bijušā kolhoza “Seda” kantoris Paipusu muižā. Durvis pusvirus. Revidenti vispirms izdvesa dažus vienziļbīgus vārdus: “Uh! Eh!”

Pirmais lūdzošā balsī ierunājās Kārlis: “Draugi, glābjam, ko vēl varam!”

Telpā nevienas mēbeles, neviena lozunga pie sienas. Uz grīdas papīru klājiens. Dokumenti apzīmogoti ar dažādu izmēru apavu zoļu sīku pēdiņu nospiedumiem.

Sēdāmies uz grīdas ar mugurām pie sienas, un brīdi čaukstēja tikai papīri. Es centos iepazīties, kāds izskatās valdes rīkojums, čeks un citi dokumenti. Drīz sākās kurnēšana, un radās atziņa, ka mūsu uzdevums – konstatēt faktus un rakstīt aktus, nevis ieviest kārtību.

Pārmeklējot apkārtni, atradām dēļa gabalu un dažas naglas. Lai pasargātu lietišķos pierādījumus no izvazāšanas, likām dēli pa diagonāli durvīm pāri un, sitot ar akmeni, centāmies durvis aizklāpēt ciet. Neizdevās. Naglas aprūsējušas, un stenderes cietas. Pa četriem neizdevās sacerēt arī akta tekstu. Neviena varbūt nezināja, varbūt nevēlējās atcerēties grāmatveža vārdu un uzvārdu. Varbūt derīgie

dokumenti ir drošībā. Pamesti savu laiku nokalpojušie nederīgie. Nolēma, ka akts tomēr man jāuzraksta, bet pa vakaru. Vakaros man parasti nebija *garīgais*, un mājas darbu pēcāk biedri neprasīja.

Padzirdēju, ka kolhozā kaut kur esot drava. Man plāns gatavs – kamēr kolēģi skaitīs bites, es dokumentēšu medu, bet tad saņēmu paziņojumu, ka *soglasonazakonu* ('saskaņā ar likumu') es ļoti mīlot armiju, un gadus trīs medus man vairs pat sapņos nerādījās.

Savus gara darbus atdevu apvienotā kolhoza galvenajam grāmatvedim. Viņš tos sastūķēja plauktā un novēlēja man karavīra laimi. Uzrakstīju lūgumu, lai mani atbrīvo no revīzijas komisijas, lai manā vietā var ievēlēt citu, jo skaits ierobežots. Neatbrīvoja. Lai revidētu kolhozu, protams, arī no armijas neatlaida. Vai bez manis kolhoza mantas meklēšana turpinājās, par to vairs neviens neinteresējās.

Kad atgriezies no triju gadu *službas* ('dienesta'), tās brigādes ļaudis, ar kuriem kopā arī es darbojos, bija izklīduši kur kurais. Galvenokārt apvienotā kolhoza plašumos. Jēkabs jaunākais – par traktoristu Rūjienas MTS (Mašīnu un traktoru stacijā). Otrs Jēkabs pie amatniekiem. Trešais, visvecākais vārda brālis, bija kļuvis par sēklas labības graudu noliktavas pārzini. Viens Eduards – pie linu kopējiem (specializācija). Otra Eduarda sieva no laukkopējas par slaucēju, un vīram būs jākavē darbs, lai piepalīdzētu. Vecums nenāk viens! Arī citas sievas un atraitnes kopa lopus, jo kolhoza ganāmpulks ievietots viensētu kūtīs. Neviena ferma piecdesmitajos gados netika uzcelta. Tikai augsnes apstrādi un graudaugu sēju paveica ar MTS tehniku. Kartupeļu stādīšana, lauku mēslošana un lopbarības gatavošana kā bija, tā palika vēl daudzus gadus – zirga spēka un roku darbs. Lopu skaitu palielināja, bet lopbarības sagāde bija laukkopības brigādes neizpildāmais uzdevums. Tātad lopu vairāk, bet lopbarības mazāk. Izslaukumi...

Atrastās ziņas no lopkopības gada pārskatiem arhīvā.

	1950. g.	1951. g.	1952. g.	1953. g.	1954. g.	1955. g.	1956. g.	1957. g.	1958. g.
	.	.	.	.	.	.	g.	.	.
Vidējais izslaukums no govīm	2294,3	2200,6	2245,0	2036,0	1828	1352,4	1483		212,4
govis		447			572		485		402
jaunlopi									160
cūkas		331					219		285
aitas		285					160		138
zirgi							313		
darba zirgi							243		

1956. gadā kolhozā rupjā lopbarība saražota apmēram 50 % no vajadzīgā daudzuma

J. Pūce vidēji no govīm izslauca 2553 litrus piena;

A. Siliņa – 2510 litru piena;

V. Paukšēna – 2503 litrus piena;

E. Abuce – 960 litru piena;

M. Ērgle – 889 litrus piena.

Kopš kolhozu dibināšanas ražošanas pamatvienības bija laukkopības brigādes (vēlāk tās sauca par iecirkņiem), lopkopībā – fermas (liellopu, sīklopu vai iedalītas sīkāk: slaucamo govju, zirgu, cūku u. c.). Bijušajās lauku viensētās laikam speciālistu nebija, kolhozā par vienību vadītājiem, brigadieriem un fermu pārziņiem ievēlēja kolhozniekus, kuri, kā toreiz mēdza teikt, prata izrīkot darbā. Ja izrīkošana kaut cik veicās, vadītājus neatbrīvoja, kaut viņi rakstīja atlūgumus apmēram desmit gadus, kad parādījās diplomēti speciālisti. Parasti tās bija meitenes no tehnikumiem, lai atkalpotu obligātos divus gadus.

Pašos sākumos brigādēs bija nelielas grupas – posmi. Viens no strādniekiem – vadītājs – posminieks.

Viņš ar brigadieru pārrunāja un saskaņoja uzdevumus. Vienmēr un visur būdams kopā ar saviem ļaudīm, pārzināja mainīgo situāciju un atbilstoši tai rīkojās. Padarīto tūliņ novērtēja un uzskaitīja. Posma kolektīvs bija neliels, darba lauks – pārskatāms, bija manāms pūļu rezultāts un gandarījums par sasniegto. Kaimiņi, kurus vienoja kopīgs liktenis, cits citu pazina, spēja sastrādāties, saprasties. Vecie zemnieki vēl nezaudēja cerības – pārvarot sākuma grūtības, kā mēdza teikt, velns nebūs tik melns.

Kolhozus apvienoja. Arī brigādes lielas, bet posmus likvidēja. Ne gala, ne malas. Pasaules lāpīšana. Kolhoznieks bezpalīdzīgs.

Posmā bija viena zirgu novietne, pie kuras rītos ļaudis pulcējās. Tur arī posma vadītājs. Lielās brigādēs katrā vismaz trīs, četri vai pat pieci zirgu stalli. Brigadieris klīda kājām, ar divriteni, zirgu ratos, ragavās vai jāšus. Strādniekiem ilgi jānīkst, kamēr uzzinās, kas jādara. Arvien vairāk kolhoznieku uzturējās piemājas lauciņos, lai vismaz tur ko padarītu, kamēr iešūpoja brigādi līdz pusdienai.

Kā pirms kolhoza sētā un druvā saimnieks izkārtēja raitu norišu ritumu, kādu uzmundrinot, bet kādam aizrādot, tā, kļūvis par brigadieru, bijušais saimnieks darīja to pašu un tāpat. Būtu vien vairāk darbinieku.

Kā lielākā daļa pirmskara zemnieku, arī brigadieris skolā gāja, kad muižā, kur vēlākos gados skola, toreiz vēl valdīja baroni. Trīs klases vienā lauku sētas istabā. Viens skolmeistars. Arī brigadieris mūža lielāko daļu aris un ecējis, sējis un pļāvis. Raupjajos pirkstos rakstāmrīks grūti vadāms, bet jāraksta atskaites, pārskati un jāaizpilda padarītā darba uzskaites lapas. Viens eksemplārs kantorim, otrs kolhozniekam. Cik hektāru katrs uzaris, ecējis un sējis, cik rudzu kūļu sasējis, cik statu saslējis, cik sver vezums, cik kilometru līdz šķūnim... Padarītā daudzums jāpārreķina par darba mērvienībām, par tā saucamajām izstrādes dienām (i. d.)

1954. gadā par viena hektāra uzaršanu ar divzirgu arklu piešķīra 3,6 izstrādes dienas, par ecēšanu 0,3 i. d., kartupeļu vagošanu (rušināšana ar spīlarklu) 1,9 i. d., par hektāru, par 25 kg žāvētu lapotu slotiņu lopbarībai – viena izstrādes diena.

Darba uzskaitē kā neveicās, tā neveicās. Statūtos rakstīts, ka nedēļas beigās katram kolhozniekam izsniedzams dokuments, kurā lasāms pārskats par padarīto – cik izstrādes dienu aprēķināts utt. Parasti tikai mēneša beigās, kad kantoristi cēla brēku, padotie neciešami kurnēja. Brigadieris svētdienā ieradās kolhoznieku mājvietās, lai saskaņotu un vienotos. Kaut kādi pieraksti brigadiera piezīmju grāmatiņā. Kaut ko strādnieki rakstījuši savās burtnīcās arī pēc atmiņas.

Čaklie, kas garas stundas pūlējušies, nereti bažījās, vai brigadieris ticēs, ka tik daudz padarīts, jo kopumā brigādē darba spēka trūkuma dēļ parasti darbi kavējās. Turpretī tiem, kas pamanījās dažu dienu nozust, lai ievilktu garāku pīppauzi, bija izdevība tēlot, pārliecināt, ieskaidrot un likt saprast, ka brigadierim no savas kabatas nekas nav ārā jāvelk. Lai nelāpa pasauli, bet atmet nabaga kolhozniekam.

Tieši šīs nelaimīgās uzskaites dēļ palēnām veidojās aprobežotā atziņa – jo mazāk strādā, jo vairāk raksta un nopelna, bet ar “vairākrakstīšanu” atlikums, kas sadalāms un piešķirams par darbu, lielāks nekļūva. Jo vairāk izstrādes dienu, jo mazāka vienas izstrādes dienas vērtība. Kolhoznieki saņēma tikai atlikumu. Par izstrādes dienām tikai pārpalikumus, kad kolhozs bija norēķinājies ar valsti, papildināts nedalāmais fonds, atbērta sēkla, lopiem nodrošināta lopbarība, virsplāna devums utt.

Lai saprastu, cik sarežģīta un smagnēja bija darba norise kolhozā piecdesmito gadu vidū, skatīsim, cik speciālistu un strādnieku piedalījās, lai sēklu no apcirkņa nogādātu līdz sējējam. Vēl jāpiebilst, ka tajos gados, kad sēja Mašīnu un traktoru stacijas (MTS) traktoristi, par dīkstāvi sēklas trūkuma dēļ vadītājus sauca pie atbildības.

Brigadieris (viens) ieradās pie kantora darbinieka (divi), lai viņš izraksta rīkojumu, kuru nodeva noliktavas pārzinim (trīs). Gaudus maisos pildīja vismaz divi, parasti sievietes. Viena turēja maisu atvērtu, otra ar spaini vai liekšķeri bēra (plus divi ir pieci). Kad pie noliktavas piebrauca šoferis (seši), piegādes virkne nereti draudēja izjukt. Divi pirmsarmijas jaunekļi, kuri salīgti, kā viņi paši sevi dēvēja, par *gruščikiem* (‘krāvējiem’), paziņoja, ka viņiem maksājot tikai par iekraušanu kravas kastē. “Šinī dīķī bebbri nemājo.” “Uz svariem lai ceļ Puškins un Ļermontovs!”

Noliktavas pārzinis, protams, stāvēja savu pienākumu augstumos – bez svēršanas ne peles sūda neļāva izvest. Kad gatavība dienestam ar šo varoņdarbu bija nodemonstrēta un jaunekļi tomēr kravu piekrāvuši, varam pieskaitīt vēl divus (jau astoņi). Tas bija iespējams, kad iejaucās priekšsēdētājs. Pat partijas sekretārs izskrēja no kantora.

Lai automašīnu izmantotu arī citu kravu vešanai, maisus izkrāva čupā ceļmalā pie tīruma. Līgumā ar MTS paredzēts, ka sēklu sējmašīnā ieber kolhoznieki, tādēļ pieskaitām vēl divus, kuri no čupas maisus cēla zirga ratos un pieveda pie sējmašīnas. Kopā sanāk desmit. Ja neskaita traktoristu pie stūres un piekabinātāju uz sējmašīnas.

Sevišķi jāatzīmē, ka sēklas piegādes sekmīgai pabeigšanai dažreiz bija nepieciešams arī nazis. Maisiem galus aizsēja ar pakulu diegiem. Lai atpiņķerētu mezglus, pietrūka pacietības un laika, tādēļ grieza, kā kuram gadās, un pārgrieza arī maisu. Nākamajā maisošanas reizē pilnu vairs nevarēja piebērt, tad atkal grieza, līdz maiss bija vienos caurumos, un gada pārskata sapulcē revidents varēja kuplināt ziņojumu, ka konstatēti daži kolhoza mantas bojāšanas fakti, piemēram, gadu no gada daudz maisu jānoraksta.

Patiešām kritisks stāvoklis pakāpeniski veidojās piecdesmito gadu vidū. Kopš kolhozu dibināšanas tīrumus, ganības un pļavas vairs nemēsloja. Mašīnu un traktoru stacijai (MTS) toreiz vēl nebija ne mehānisko krāvēju, ne mēslu ārdītāju, bet kolhoznieku spēki bija par vājiem, lai zirgu vilktos ratos ar dakšām krautu un izkļiedētu pa laukiem. Tomēr avīzes rakstīja un radio vēstīja, ka kolhozos gatavojot vērtīgu mēslojumu – kūdras kompostu. Slava pirmrindniekiem, kuri tīrumos jau nogādājuši tūkstošiem

tonnu un apņēmušies līdz pavasarim tempus vēl kāpināt. Bargs nosodījums atpalcējiem utt. Brēka liela.

Melioratori ar ekskavatoriem purvos smēla kūdru un krāva lielās ragavās. Tās MTS traktori vilka uz tīrumiem, kur kolhoznieki ar lāpstām un liekšķerēm izkrāva. Nekāda kompostēšanās nesanāca, tādēļ ka kūdra sasala. Pavasarī aiz *kāpurnieka* piekabināja baļķi, ar to kā ar šļūci centās čupas kaut cik izlīdzināt, lai ar kultivatoru un sējmašīnu tiktu pāri. Mehanizatoriem interesēja tikai tonnas, kilometri un hektāri. Par ražu jārūpējas kolhozniekiem. Par kūdras gādāšanu jāmaksā. Ne tikai nauda, bet papildus pie obligātajām nodevām vēl arī tā sauktā *natūrmaksa* – labākie graudi valsts apcirkņos. Arī par purva ūdeni, ar kuru kūdra piesātināta. Izdevumi lielāki. Vai rudenī raža arī lielāka? Ienākumi? Tajos gados – provokācija! Šādi un citi līdzīgi jautājumi.

Kad retu reizi Valmieras dzelzceļa stacijā pienāca minerālmēslu sūtījums, kolhozā valdīja trauksme. Jāizlādē vagoni. Par dīkstāvi bija bargi sodi. Jūgt zirgus – gandrīz vienīgā praktiskā iespēja. Ja tajā reizē kolhozā atradās kravas automašīna, uzdevums arī šoferim. Viņš nolīgts par mēnešalgu, un jaunais cilvēks bija pacietīgs un pagaidīja, kamēr veci vagonu iztukšoja. Tad viens uz kravas, otrs kabīnē brauca līdzi, lai kravu izkrautu.

Cik ietilpa dažādās kravas kastēs, tik uz kolhozu. Pārējo turpat čupā. Līdz tīrumiem parasti nonāca superfosfāts, jo tas lēnāk šķīda ūdenī. Vienpusīgs mēslojums un *zupers* augsni dara skābāku, bet par kaļķošanu toreiz pat nerunāja.

Kolhoznieks lika zirgam pa tīrumu kustēties, un pats, uz kravas kājās stāvēt vai sēžot, ar liekšķeri svieda pārmaiņus te uz vienu, te uz otru pusi. Cik tā spēja, tik izkliedēja. Daļa palika pie dzelzceļa stacijas, izkusa un aiztecēja. Daļa palēnām kusa un sacietēja kolhoza šķūnī (bez durvīm un cauru jumtu).

Līdz iesaukumam armijā (1950. gadā) man nebija gadījies redzēt tīrumā traktoru. Kad atgriezos un strādāju Rūjienas MTS, tur katru gadu tērauda kumeļu kļuva vairāk, bet zirgu kolhozā – mazāk. Vai noplicinātu augsni apvērša traktoru vai zirgu vilkti arkli, saknes tāpat neatrada minerālvielas, un lapām ar debesu dāvanām – gaismu, siltumu un ūdeni – vien nepietika. To, kas izauga tīrumā, par ražu grēks dēvēt.

Pirms kolhoza zemnieki rudzu kūļus slēja statos, bet vasarājus krāva gubiņās. Cepurītes virsū. Kad labība sausa, laida caur kuļmašīnu. Pirmajos gados kolhozā rīkojās tāpat, bet darbaspēka arvien kļuva mazāk. Palīgā dzina talciniekus. Pirmos graudus valsts apcirkņos! Kad saistības izpildītas, tīrumos palikušās gubiņas kolhoznieki paši saviem spēkiem centās izdabūt cauri kuļmašīnai, strādājot līdz pat jaunadam.

Pirmie kombaini bija mazjaudīgi, kombainieri – nepieredzējuši, un labība sīka, bet savvaļā rūdītie mežoņi – nezāles – radīja lielu zaļās masas piejaukumu. Salmi karsa un pelēja. Graudi bija jākaltē. No kombaina bunkura kūlumu bēra kastēs, kas nostiprinātas uz zirgu ratiem. Pie kaltes graudus pildīja maisos, lai tos, cilvēkiem griežot vinču, pa vienam celtu jumta telpā. No augšas uz leju piepildīja žāvēšanas plauktus. Tad kurināja krāsni. Kamēr izkaltēja un aizvāca graudus, druvu kuģis bija dīkstāvē uz kolhoza rēķina, vai arī tā kapteinis, nešķīsti lamādamies, stūrēja uz citu kolhozu.

Līdz salam nenovāktie tīrumi palika neuzarti. Kad zeme atkusa, ara visu diennakti divās maiņās, bet pavasaris laikam ir visīsākais gadalaiks. Kā man tikai līdz Jāņiem sēju izdevās pabeigt...

Palielināja lopu skaitu, kaut saprātīga pamatojuma šai rīcībai nebija. Cik lopu kopēju vairāk, tik lopbarības gatavotāju mazāk. Daba tukšumu necieš, un kaut kas vēl arī nemēslotajās ganībās zaļoja, un lopī paši vasarā vēderus piepildīja. Lai sagādātu ziemas barību, laukkopju spēki ar katru gadu kļuva vājāki. Vienīgo palīdzību sniedza MTS traktori: U-2 (kalnu kaza) un HTZ-7 (mazā Anniņa) ar pļaujmašīnām. Cik laukkopības brigādēs palikušie kolhoznieki spēja sazārdot un sagubot, tik pļāva. Iestādēs un uzņēmumos strādājošiem vasara bija atvaļinājumu laiks.

Pirmajos gados, kad posma vadītājs vienmēr un visur bija klāt, brīvlaikā arī skolēniem nodarbošanās atradās. Posmus likvidēja, un brigādes kļuva tik lielas un nepārskatāmas, ka brigadieris spēja tikai pieskriet un aizskriet. Bērni ir bērni, savvaļā pamesti, tie pļāvā ne nieka nepaveica. Lai ierīkotu lopu stāvvietas, būdas, aizgaldus un siles, kāds vīrieša cilvēks arī siena laikā darbojās ar cirvi un zāģi un ar āmuru centās izsist naglas.

Slaucamās govīs bija izmitinātas vairāk nekā piecdesmit viensētu kūtīs pa visu kolhoza teritoriju. Attālumi lieli, ceļus nelaboja. Pienu savāca un zirgu vilktos ratos uz Rūjienas pienotavu vai Oleru krejotavu nogādāja vīri, kas spēj kannas cilāt. Apmēram desmit piena vedēji – vasarā vairāk, ziemā mazāk. Katra kopēja savu slaukumu nosūtīja ar pavadzīmi. Reti kad gadījās, ka kannas pilnas un viss saliets. Parasti gandrīz no katras kūts bija pa vienam pustukšam traukam, kas jācilā un tikai vietu vezumā aizņēma.

Pienotavā un krejotavā saņemtais vājpiens bija jānogādā daudzās nelielās cūku un teļu kūtīs, tukšās kannas – atpakaļ slaucējām. Garas darbdienas bez brīvdienām, un šiem vīriem neatlika ne laika, ne spēka, ne arī vēlēšanās piedalīties lopbarības gatavošanā.

Ja gadās kāds attapīgāks vīrs, to vispirms norīko par piekabinātāju. Ja MTS vadība viņu atzina par derīgu, nosūtīja uz kursiem, un kolhoza vadītāji nebija tiesīgi lēmumu apstrīdēt. No kolhoza gan neizlaida.

Dažādu nozaru vadītāji (kopā vairāk par desmit): laukkopības brigāžu brigadierī, lopkopības fermu, slaucamo govju, cūku, zirgu, sīklopu pārziņi, noliktavu pārziņi, amatnieki un amatnieku brigādes vadītājs, atbildīgais par ugunsdrošību... Lopbarības vācēju ar katru gadu kļuva mazāk un mazāk, lopbarības arī mazāk, bet lopu vairāk.

Lai lopkopējas pašas kaut ko papildus varētu izaudzēt, piešķīra tā saucamos *piefermas* lauciņus. Nezinu, cik viņām pietika spēka un laika, lai mēslootu, artu, ecētu, sētu, rušinātu un ravētu. Man skaidrs, ka laukkopības brigādes līdzdalība problēmu nerisināja. Cik laukkopis palīdzēja izaudzēt *piefermas* lauciņā, par tik viņš mazāk ražoja brigādē.

Kad laukus sāka pārklāt sniegs, valdes apstiprināta komisija klīda pa apvienotā kolhoza plašumiem un centās atrast, mērīt un vērtēt, cik vēl uz lauka, cik paspēts savest šķūņos. Ekspedīcijas materiālus grāmatveži ieģrāmatoja, zootehniķis un fermu pārziņi skaitlāja, cik sanāk katram lopam, cik drīkst uzticēt lopkopējai vienā izsniegšanas reizē. Kļuva skaidrs, ka lopī ir pusbadā, tāpēc cēla trauksmi. Partijnieki un komjaunieši rīkoja reidus – cik taupīgi lopkopējas izlieto lopbarību, kā apietas ar lopiem.

Jātaupa arī ūdens. Akas aizsērēja, pumpji, kur tādi bija, nolietojās. Sasauca sapulces, apsprieda un rakstīja rezolūcijas. Gūti zināmi panākumi, atsevišķi trūkumi konstatēti, tos novērsīs. Korespondenti notiekošo atspoguļoja presē.

Vecie zemnieki slepus, paklusām smējās: “Septiņi ar karoti, tikai viens zemes arājs.”

Un nopūtās, jo iebilst nedrīkst. Ellē dzīvodams, ar velnu nestrīdies!

Pirms kolhoza saimniecībā centās piebāzt pilnu kūtsaugšu. Lopbarību pa lūku nometa kūtī. Bet kolhoza kūtsaugša bija tukša. Nevar uzticēt. Kolhoza lopu kopēja lika dakšas pār plecu, un devās pie zirgkopja pēc pajūga, lai brauktu uz šķūni. Tur brigadiera izraudzīta un valdes apstiprināta uzticama persona – svērējs – pret parakstu izsniedza kārtējo normu, un lopkopēja uzzināja, cik ilgi ar saņemto jāizvelk.

Jo mazāk ievāca tīrumos un jo tukšākas bija slaucenes, jo skaļāk un niknāk klaigāja padomdevēji, pilnvarotie, aģitatori un citi prātvēderi. Pļavās un tīrumos viņi reti parādījās. Sasauca sapulces, lasīja lekcijas. Ieteikumi vienprātīgi jāatbalsta, jāuzņemas paaugstinātas saistības, ziemās pa vakariem jāmacās politpulciņos, no viensētām jāpārceļas uz ciematu.

Lektori lietoja daudz svešvārdu, kurus vecie ļaudis nespēja apjēgt, – mehanizācija, specializācija, *jarovizācija*, progresīvas metodes, lielie dabas pārveidošanas plāni, koksagīzs u. c.

Jarovizācija (no krievu val. “jarovīl” ‘vasarāji’) esot viens no sēklas materiāla pirmssējas apstrādes paņēmieniem. Arī kartupeļu diedzēšanu sauca par *jarovizāciju*, un tāpat arī gaudi pirms sējas bija jādiedzē. Kantorī pie sienas liels lozungs: “Kolhoznieki, sējiet tikai jarovizētu sēklu!”

Kad rudzi zied, dažreiz ir vētra un negaiss, dažreiz – bezvējš. Padomju cilvēki nelūdzot dāvanas no dabas, bet to pārveidojot pēc sava prāta. Labība jāapputeksnē mākslīgi. To darot tā: divi kolhoznieki ņem virvi katrs pie sava gala, nostiepj to, notur vārpu augstumā un soļo pa rudzu lauku. Nejautāju, kā mākslīgi apputeksnēt vasarājus, kas nemēsotā augsnē aug dažu sprīžu garumā. Kolhozniekiem virve būtu jātur zobos un jāskrien rāpus.

Kartupeļi jāstāda kvadrātligzdās, jārušina ne tikai gareniski, bet arī šķērsām. Pēc kārtējās instruktāžas veci sprieda apmēram tā: ja kvadrāti 60x60 cm un katrā stūrī liktu pa vienam bumbulim, stādījums būtu pārāk rets. Ja ligzdā divi līdz četri bumbuļi, ceru skaits uz hektāra būtu normas robežās, bet ligzdas plašas. Tajās ceri saspiesti tuvu cits pie cita, nepietiks telpas, kur izvērsties. Ligzdas vidū esošais cers nav apraušams. Kvadrāti 70x70 un lielāki.

Stādīja, kā vienmēr, rindās, tikai gar ceļmalu bumbuļus lika retāk, lai nepieciešamības gadījumā varētu nobraukt arī šķērsām. Rušināja MTS traktorists ar traktoru HTZ-7. Lemeši kā spīlarklam. Rindstarpas irdenas, ceri aprausti, un nezāles panīkušas. Prieks pašam un priekšniecībai. Tomēr viens sāpīgs pārpratumš... Toreiz visādas baumas klīda. Tikai pēc daudziem gadiem traktorists atzinās, kas patiesībā atgadījies.

Toreiz, manāmi uztraucies, atskrējis brigadieris. Lai tūlīn laižot šķērsām pa vagām ceļmalas retajā stādījumā. Rādījis, cik plata josla tā jāapstrādā, lai, no ceļa skatoties, šķistu, ka viss lauks kvadrātos. Kontrolieriem esot lakotas kurpes kājās, cerams, ka tuvumā nelīdīs. Tad traktoristam jāsež pie stūres,

jāgaida un jāvēro. Tiklīdz uz ceļa parādās “Gaziks”, “Volga” vai kas tamlīdzīgs, tūlī jābrauc vēlreiz šķērsām. Par visu samaksās.

Traktorists gaidījis stundu, divas, varbūt trīs, līdz ap launaga laiku kučiera pozā aizsnaudies. Sievasmāte, cūkkopēja, saņēmusi noliktavā *kombikormu* (kombinēto lopbarību) un sēdēdama uz maisiem, ar pātagu rokā skubinājusi bērīti pa ceļu gar kartupeļu tīrumu. Vispirms redzējusi, ka znots vagas galā guļ. Zinādama, ka kolhozā siro pārbaudītāji, steigusies modināt. Citādi sievasmāte kā daudzas citas. Šī tikai nav politmācībās piedalījusies. “Burlaku pasakas man nav jāklaušas”.

Neko nav dzirdējusi par kvadrātligzdām. Ieraudzījusi, ka znots aris krustām šķērsām, pārliecināta – apdzēries, prātu zaudējis. Pārbaudītāji par šiem cūku rakumiem sastādīs aktu. Pavasara peļņa pagalam kā likts! Un vēl *blamāža* pa visu pagastu.

Arī prātīgs cilvēks tādos apstākļos pazaudē dvēseles līdzsvaru, un sievasmāte bliezusi ar pātagu pa muguru snaudā sakņupušajam znotam.

Ienākumi

Sākuma gados lauksaimniecības produktu cenas joprojām bija nesamērīgi zemas. Mana pirmā alga naudā – 765 rubļi par 1949. gadu. Vienīgais mierinājums, ka arī veikalos preču ļoti maz. Pat šņabis bija deficīts. Tomēr kolhoznieki saprata – katrs jauns sākums ir grūts. Ļaudis cerēja, ka stāvoklis uzlabosies, tādēļ centās, cik spēja. Vismaz tīrumos izaugušo laikus novāca. Biju nopelnījis 1598 kg dažādu labību graudus un 1295 kg kartupeļu. Dzirnavas vēl darbojās. Milti maizei un putraini putrai pietika. Kviešus pats sabīdelēju.

Ar katru nākamo gadu zemes spēka krājumi izsīka. Vecie zemnieki nopūtās – labība *kunnai* (vardei) līdz vēderam. Panīka sētie zālāji un ganību zelmenis. Dabīgajās pļavās arī bez mēslošanas zāles bija diezgan, bet darbaspēka par maz, lai nopļautu un savāktu. Nereti arī tīrumos izaugušais gāja zudumā. Tā 1956. gada rudenī Jeru pamatskolas bērni novāca 16 ha un salasīja 96 t, tomēr iesala un zem sniega palika septiņi līdz astoņi hektāri kartupeļu.

Toreiz slēpa, un to varēja tikai nojaust. Uzzināja pēc daudziem gadiem, ka visā Padomju Savienībā radies katastrofāls maizes trūkums. Partija un valdība spieda nežēlīgi. Lai piegādā virs plāna. Brīvprātīgi!

Vadītājiem bija jābūt viltīgiem, apsviedīgiem un gudriem, lai vismaz sēklu saglabātu kolhozu klētīs. V. M. Molotova vārdā nosauktajā kolhozā par gada darbu izsniedza apmēram 200 kg līdz 400 kg no pēdējā vākuma maizei vairs nederīgus graudus. Kopā ar nezāļu sēklām, pelavām un citiem piejaukumiem. Ja kolhoznieki vēlējās tīrāku mantu, tad saņēma tieši tik, cik atlika pēc izvētīšanas. Dažreiz rudenī avansā laimējās saņemt arī labākus graudus, bet ļoti, ļoti maz. Pāris cepieniem. Lai galīgi neaizmirst seno prasmi un klona maizes garšu.

Piecdesmito gadu vidū apmēram trīskārtīgi paaugstināja lauksaimniecības produktu iepirkumu cenas. Par vēlu! Daudzu, dažādu un nesaprotamu kampaņu dēļ ražošana bija tā sabremzēta, ka bija aizvien mazāk ko pārdot. Ja 1950. gadā vēl no govīs vidēji slauca nedaudz vairāk par diviem tūkstošiem litru laktācijas periodā, tad piecdesmito gadu vidū vairs tikai apmēram pusotru tūkstoti. Pavasarī sēju vidēji

200 kg sēklas graudu uz hektāra, rudenī, kad darbināju kuļmašīnu, maisos sabira apmēram 400 kg līdz 600 kg no viena hektāra kopā ar piemaisījumiem. Traktorists, kurš ar traktoru HTZ-7 un sviedējratu racēja ar kartupeļu laukā, minēja skaitļus apmēram sešas līdz astoņas tonnas no hektāra. Pavasarī stādīja divarpus līdz trīs tonnas uz hektāra. Par to pašu mazumiņu pēc cenu pacēluma naudas kolhoza kasē tomēr kļuva nedaudz vairāk. Valde nolēma iepriecināt, bet saņēma bargu kritiku. Iegūto līdzekļu lielākā daļa esot jāiegulda kolektīvās saimniecības attīstībā. Un tā kolhozniekiem ne maizes, ne naudas.

Kopš kolhozu dibināšanas nozīmīgs un svarīgs, bet riebīgs bija jautājums – kā pabarot govi?

Kolektīvajā saimniecībā arī kolhozniekiem piederošiem mājlopiem ganības bija kolektīvas. Aitām pavasarī nocirpa vilnu, piekāra birku, lai rudenī var atpazīt, un aizveda tās kaut kur Sedas upmalas pļavās. Govs, pavasarī izslaukta, nebija ar mieru gaidīt līdz rudenim, bet personīgai govij personīgas ganības kūts tuvumā nebija paredzētas. Kolhoznieka sētai 0,5 ha kartupeļiem, saknēm un dārzeņiem, augļu un ogu dārzs, 0,1 ha zem ēkām, pagalms puķēm u. c. Kopā tikai 0,6 ha. Par tādiem ierobežojumiem kolhoznieki paši nobalsoja, jo cita varianta toreiz nebija. 0,5 ha ganīšanai un 0,5 ha pļaušanai bailīgi un negribīgi palēnām sāka ierādīt sešdesmito gadu sākumā.

Piecdesmitajos gados visur pacēla lauksaimniecības produktu valsts iepirkumu cenas. Kolhoznieku piemājas saimniecības atbrīvoja no obligātajām nodevām. To vietā nāca ne tikai aicinājums un pašu vēlme pārpalikumu pārdot, bet arī individuālā sektora plāns. Par tā izpildi bija atbildīga ciema padome, kura uzlika par pienākumu kolhozam gādāt transportu. Tajos apstākļos – pajūgus un kučierus. Gadus desmit vēlāk piena kannas no stēķiem savāca šoferis un līdzbraucējs.

Cenas bija kārdinošas, arī deputāti atbalstīja, un kolhoznieki sarosījās. Vispirms kantorī krājas lūgumraksti. Lai atļauj balsot par izmaiņām statūtos, lai valde rod kaut kādu un kaut cik likumīgu un saprātīgu risinājumu.

Dažs visumā godīgs un apzinīgs, bet pabailīgs kolhoznieks (tajos apstākļos mēdza teikt “drusku tērēts”) metās kolhoza darbā, ziedojot visus spēkus un saprašānu, lūdza un gaidīja... “Par velti cerēts! Nokaunies un klusē! Kā pirmrindnieks drīkst domāt par personīgo labumu? Par darbu vimpelis, kar to pie krūtīm un dižojies! Iedvesmo citus! Vai goda raksts – līmē to pie sienas! Lai visi redz, kas par vīru. Ja turpmāk būsi vēl centīgāks, būs tavs foto goda plāksnē, slavīnāsim, avīzē ievēlēsim deputātu valdē. Uzņemsim partijā.”

“Tā jau pliks un badā var palikt” paslepus ļaudis sačukstējās.

Korespondenti rāvās vaiga sviedros. Avīzes pilnas ar lopbarības gatavošanas atspoguļojumiem. Kultūras druvu kopēji plēsa nost pavasara sējas laikā līmētos plakātus. Mainīja tematu. Partijnieki un komjaunieši rīkoja sanāksmes un reidus. Deputāti, valdes locekļi un algotie, vadošos amatos ieceltie sanāca uz sēdēm, sēdēja un gudroja pasākumu plānus, rakstīja rezolūcijas. Lai ir ko atskaitīties, ja prasīs.

Un prasīja! Piemēram, sasaukt sapulci! Kā kapteiņi kuģus atstāj pēdējie, tā brigadieru ieradās tikai tad, kad ļaudis iztrenkāti. Padotie nāca kā ar sapītām kājām. Šāda pasēdēšana, nīkšana siena laikā jācieš kā zobu sāpes. Bijušie viensētnieki, kuri kolhozā skaitījās ne visai politiski uzticami, prieku rod darbā.

Vārds pārstāvim no rajona. Saņēmis “svētību” galvaspilsētā, viņš enerģiski darbojas *uz vietām (na mestah)*. Dedzīgi skaidroja, kādus grandiozus uzdevumus izvirzījusi partija un valdība, cik valstiski svarīgs pasākums ir pašreiz mobilizēt visus spēkus, lai nodrošinātu sabiedrisko ganāmpulku ar lopbarību. Jānovāc visi sētie zālāji, visas dabīgās pļavas, grāvmalas un ceļmalas, jāgatavo ne tikai rupjā lopbarība, bet arī skābbarība un lapainas zaru slotiņas aitām, šajā darbā iesaistot pionierus un kolhozniekus, kuri smagu darbu nespēj. Jāuzņemas paaugstinātas saistības, jānoorganizē sociālistiskas sacensības.

Padotības kārtībā, virzienā uz apakšu skaidrojās kolhoza vadošie spēki. Kā ap ciņiem purvā laipoja. Visgrūtāk brigadieriem. Bijušie viensētnieki nebija sapulcēs runātāji. Brigadieriem spieda no augšas un spieda no apakšas strādnieki ar savām prasībām. Brigadieri kūrās kā pliki pa nātrēm.

Tajā dienā tikai runāja. Strostēja par bezatbildību, par visu ko. Uzvārdus vēl šoreiz nesaukšot. Paši zinot. Vadītāji cerot. Kolhoznieki vislielākās cerības lika uz personīgo govi. Vispraktiskākais risinājums izrādījās sarunāšana.

Neapsaimniekotu platību, nenoplautu pļavu un neapsētu tīrumu malu bija atliku likām, bet tas viss – neaizskarams sabiedriskais īpašums. Sardzē jāstāv brigadieriem un citiem vadītājiem. Jāgādā, lai visu savāktu un nogādātu kolhozu šķūņos. Neizpildāms uzdevums. Brigadierim jāuzklausa arī padoto pamatoti prasījumi. Nebija pilnvaru. Atlika tēlot, ka neredz mežmalā piesietu govi, nedzird, ka krūma aizsegā strīķē (asina) izkaptis.

Lai palīdzētu šajā sarežģītajā, grūtajā lomā iejusties un to nospēlēt, brigadieriem ierodoties viensētās, tāpat citos šim nolūkam piemērotos gadījumos, viņus sāka pacienāt. Vienu mazu mēriņu – vai tas kāds grēks.

Brigādes bija lielas, apmēram 30 viensētas, strādnieku vienmēr maz, bet mēriņu gan nereti sanāca par daudz. Manā atmiņu kolekcijā saglabājusies īpatnēja klusā daba ar brigadieriem un vārnu. Lai pelēkās nekamptu mazos cālišus un vanagi – vistas, tajā pusē, kur iespējams uzbrukums, ieslīpi uzslēja kārti, kuras galā pakārta vārna vai vanags. Ko nu kuro reizi medniekam izdevās nokniebt. Lai sirotājs redz, kāds liktenis to sagaida. Sarežģītajā darbu organizēšanas apgaitā par drošāko vietu atelpai brigaderis bija izvēlējis mauriņu zem kārts galā pakārtās vārnas.

Vispirms nodzirdēja brigadieres – spējīgākos organizatorus starp bijušajiem viensētniekiem.

Pēc Mašīnu un traktoru staciju (MTS) reorganizācijas traktortehnika kļuva par kolhozu inventāru, un sākās traktoristu traģēdija. Pakalpojumi individuālajā sektorā tikai ar sarunāšanu.

Traktors ara piemājas zemi – pusstops vagas galiņā. Vagas galā jāspīd pusstopam.

Pretrunu mudžeklis un spiedu bezpalīdzība, vienaldzība... Arvien vairāk laika un pūļu jāziedo dažādu disciplinārlietu izskatīšanai, arvien sarežģītāk tās risināt.

Piemēram, brauca uz Igauniju pēc *iks kilo vursti* (viena kilograma desas). Diena pagalam. Rājiens – bez desas var iztikt!

Grūti atradināt no maizes. Kājām vai ar divriteni, ja tas bija, uz Rūjienu vai Oleriem. Jeru pagastā līdz pieciem kilometriem katrā virzienā. Tur gara rinda. Ja rindas nebija, nebija arī maizes un nevarēja zināt, vai tajā dienā atvedīs un kad tas notiks.

Ja laikus iestājas, viena formas maize (ķieģelītis) un viens baltmaizes *batons*. Dažos retos gadījumos arī viens apaļš karašas kukulītis. Ja vēl atlika naudas (maize dārga), pietika spēka un bezkaunības, pirmo guvumu noslēpa, ieņēma vietu rindas galā un cerēja, ka vēl kaut kas būs atlicis. Tolaik lauku mājās maizes krāsnis vēl nebija sagruvušas, cept vēl prata un varēja nevis vienu ķieģelīti, bet klona maizi izcept nedēļai. Atliktu vairāk laika ražošanai.

Pirmais grauds valstij!

Kad plāns izpildīts, vēl virsplāna devums. Brīvprātīgi, bet obligāti. Un tā, līdz kolhoza klēts tukša. Kolhozieki par maizi cīnījās pie veikala, nevis kolhozu druvās.

Tolaik kolhozos pensionāru vēl nebija. Tikai darba spējīgie un darba nespējīgie. Ja kolhozieks spēj pļaut, grābt un zārdot priekš savas govīs, kādēļ viņš to pašu nespēj priekš sabiedriskā ganāmpulka. Kolhoza lopu lielākā daļa, piemēram, piebarota ar egļu skujām, kaut kā dzīvību līdz pavasarim izvilka. Turpretim individuālais sektors pēc cenu pacēluma atspirga sekmīgāk. Piemēram, drosmīgie, apsviedīgie, gudrie un viltīgie piemājas saimniecību apsaimniekotāji atrada paņēmienus, kā ne tikai vienu atļauto, bet arī otru aizliegto govi pabarot. Piemēram, sarunāja ar brigadieru, sarunāja ar mežsargu, ar revidentu un deputātu, līdz neviens vairs it kā nezināja, un veikli izvairījās no atbildes, kur beidzas tūrums vai pļava, kur sākas mežs. Šinī *starpģabalā* novāca krūmus, uzsēja par *blatu* iegūtos minerālmēslus, un zāle auga griezdamās.

Labprāt piedalījās arī radi, paziņas, kuri, glābdamies no kolhoza, darbu un dzīvesvietu atraduši citur, bet atvaļinājumu pavadīja dzimtajā pusē. Veikalos piena un piena produktu, gaļas un gaļas izstrādājumu, kartupeļu, citu dārzeņu, augļu un ogu deficīts.

Praktiski drošākā iespēja – kolhozieka piemājas saimniecība. No divām govīm ne tikai piena vairāk, arī teļi divi. Nobaroto bullēnu uz gaļas kombinātu, tad naudu pārskaitīja uz krājkasi, telīti – turētājam, un pat kolhozs pirka kritušo vietā. Pienu uz pienotavu, tās kasē nauda parasti pēc mēneša. Bagāts neviens nekļuva, bet iztikšana gan daudz labāka, nekā cerot uz atlikumu par pūlēm kolhozā.

Konfiscēt lieko govi nebija tiesīga ne ciema padome, ne kolhoza valde. Parasti lietu izskatīja valdes sēdēs. Grēkāžiem izskaidroja, aizrādīja. Kaunināja, rāja, brīdināja. Mutiski un rakstiski. Visu to atkārtoja vairākkārt. Izslēgt no kolhoza? Valde izmisīgi darīja visu iespējamo, lai nevienu no kolhoza neizlaistu un lai atgrieztu atpakaļ patvarīgi aizbēgušos. Par sabiedriskās mantas piesavināšanos, piemājas zemes neatļautu paplašināšanu, kolhoza platību noganīšanu, nopļaušanu utt. varēja lietu nodot prokuroram. Tad gan joki mazi. Tādu gadījumu neatceros. Laikam jau atskārta, ka deficīta produkciju labāk nelikumīgi, nekā gandrīz nemaz, tādēļ *moļļājās* uz vietas. Un *moļļāšanās* turpinājās, taču vienotu, kaut cik saprātīgu risinājumu neatrada. Kolhozu nežēlīgi spieda – dodiet vairāk lauksaimniecības produkcijas! Kolhozieku visreālākā cerība bija personīgie lopi un piemājas zeme. Ciema padomei jāgādā gan par individuālā sektora plāna izpildi, gan jāraugās, kā kolhozā ievēro statūtus.

Kad pilnos ziedos pienenes, tad augsne tiktāl iesilusi, ka tupeņus var likt vagā. Kā kolhoza tīrumā, tā piemājas dārzā. Reizē arī ražas vākšana. Kad siena laiks, saule un vējš žāvē, nav ko vilkt garumā – rupjā lopbarība gatavojama gan kolhoza ganāmpulka vajadzībām, gan personīgai govij.

Ķēra te vienā, te otrā vietā, un sanāca tā, kā paredzēja sena tautas gudrība – skrien kā vējš, atduras kā miets. Ne Sašam, ne pašam utt.

Iestādēs un uzņēmumos darbs beidzas piecos. Sienu beidz vākt, kad to saslapinājusi rasa vai lietus. Slapju nevar kraut ne zārdos, ne vest šķūņos. Kolhozā saskaņa un vienprātība. Tiklīdz siens sauss, ar pilnu krūti jāmetas darbā, tad sākas konflikti un nepārskatāmi sarežģījumi. Ja kolhoznieks aiziet no kolhoza lauka, tās nav darba beigas, bet darba pārtraukums. Nervozs pārtraukums. Konflikts. Saule pa zemes virsu staigā, un kaut gadu no gada ir neciešams lopbarības trūkums, ievērojamas platības paliek nesavāktas... Tas pats, ja brigadierim izdodas piespiest strādniekus pārtraukt siena vākšanu personīgai govij un aizdzīt uz kolhoza tīrumu.

Apvienotā kolhozā attālumi lieli, pārvietošanās kājām. Ja ir, tad ar divriteni pa sen nelabotu ceļu. Līdzī vajag grābekļus, dakšas, zārdus (gubu) kokus. Ceļā pāris stundas pagalam.

Bija divi ražošanas veidi: kolektīvais un individuālais. Viens otru traucēja, un kopumā produkcijas vairāk neradās.

Uzņemšana, izlaišana

Kad dibināja kolhozus (sākumā tos sauca par lauksaimniecības arteļiem), nevarēja atdot tikai zemi un inventāru. Jāiestājas par biedriem arī bijušajiem īpašniekiem un laulātajiem. Brīvprātīgi!

Neuzņēma tos, kurus paredzēts izsūtīt. Izrādījās, ka kolhoznieku kopsapulcē piedalījās kāds *nekolhoznieks*. “Neuzņemt”! Un kolektīvs bezpalīdzīgs.

Vēlāk uzņēma visus, bet piecdesmitajos gados nebija, kas to vēlas, tādēļ turpinājās iekārtai raksturīgā obligātā brīvprātība. Nepilngadīgus jauniešus, kuru dzīvesvieta bija pagasta teritorijā un vecāki kolhoznieki, uzņēma, viņiem neprasot piekrišanu. Nolasīja sarakstu, nobalsoja. Cik tas likumīgi, un kas sarakstu kopsapulcei iesniedza, kas to lai zina. Likumi toreiz bija diezgan slepeni. Vai kāds uzdrošinājās taisnību meklēt. Daudz gadu pagāja, kamēr palēnām nostiprinājās cerība, ka izsūtīšanu un citu patvaļību vairs nebūs.

Ja kolhoznieka sētā dzīvoja kāds pilngadīgais, kurš kolhozā nestājās, draudēja piemājas zemes samazināšana, mājlopu skaita ierobežojums. Piemēram, vecāki kolhozā, un meita vietējā skolā apkopēja. Kaut skolēni kolhoznieku bērni, kolhozs tas neesot.

Par izlaišanu man ir materiāls kriminālromānam, bet neprotu uzrakstīt. Daži pieturpunkti.

Laikam izvadītāji tolaik vēl nebija izraudzīti. Izvadīja mācītājs. Ļaudis mēdza teikt, ka tikai caur kapsētas vārtiem un tikai mācītājs spēj izlaist no kolhoza.

Atlūgumus valde nedeķa kopsapulcei. Nogaidīja – varbūt pāries. Dažreiz kāds politiķis ņemās lūdzēju pāraudzināt. Kā toreiz teica, piesēja politiku.

Lai izlaistu no kolhoza, kopsapulcē bija jāpiedalās vismaz divām trešdaļām no biedru kopskaita. Lai uzņemtu – pietika ar pusi. Izlaišana bija sapulces darba kārtības pēdējais punkts (uzņemšana – pirmais). Tiklīdz bija jālemj par izlaišanu, sapulces vadītājs paziņoja: “Nav kvoruma!”

Tas nozīmēja, ka vajadzīgais biedru skaits bija, lai pieņemtu citus lēmumus, bet pēkšņi daļa sapulces dalībnieku pagaisusi, un sapulce tika slēgta.

Ja atlūgums tomēr nonāca līdz balsošanai...

Atceros šādu gadījumu – biedri pie prezidija galda bija manāmi sanervozējušies. Sačukstējās un žestikulēja. Īsa apspriede, un sapulces vadītājs lūdza balsot tos, kuri ir par neizlaišanu, turklāt skaļi sacīja vārdu “par”, bet klusām – “neizlaišanu”. Balsoja par izlaišanu, bet nobalsoja par neizlaišanu.

Sapulces vadītājam bija vieglāk, ja pārstāvis no augstāk stāvošajām iestādēm ierosināja atlūgumu neizskatīt, bet neapzinīgajam kolhozniekam izskaidrot partijas un valdības politiku. Norādījumus no augšas tajos laikos bez ierunām un vienprātīgi atbalstīja.

Par tēmu “neapzinīgs kolhoznieks” atceros šādu gadījumu – kolhoza biedrs iesniedzis atlūgumu, nav spējis izturēt valdes nogaidīšanu un kolhozu pametis. Valdei vienreiz radusies vajadzība sakārtot dokumentus. Ierosinājums kopsapulcei – neapzinīgajam kolhozniekam uzlikt visbargāko sodu, kādu vien kolhoza pilnvaras atļauj – izslēgt no kolhoza!

Es vairs neatceros pasaku (vai fabulu) par līdakas sodīšanu. Arī viņa acīmredzot bijusi neapzinīga, tramdījusi sīkās zivtiņas. Zvēri nolēmuši bargi sodīt – līdaku slīcināt.

Bija cerības, ka likumīgi izlaidīs no kolhoza, ja dibina ģimeni un otrs laulātais dzīvo un strādā tālu.

Riskantāks paņēmieni bija apmēram šāds – jābūt apveltītam ar īpašu talantu, bezkaunīgam, viltīgam, gudram utt. un jānovēd kolhoza vadītāji līdz tādai pakāpei, ka viņi labāk redz šo biedru ejam, nevis pretī nākam. Kad sagatavošanas pasākumi sekmīgi pabeigti, jāmēģina pazust “tālās zilajās”. Šis gadījums aizgāja tautā – citam anekdote, citam novele. Es stāstu pēc savas saprašanas. Šis vīrs ne tikai bija sariebis vadītājiem, bet arī apbrīnojamā veidā atradis dzīvesvietu un darbu pilsētā.

Pēc Otrā pasaules kara daudz ēku bija drupās, un atrast dzīvokli bija fantāzija. Turklāt aizliegumi un ierobežojumi esot bijuši apmēram šādi – ja nav pilsētā dzīvesvietas, darbavieta nedrīkst pieņemt darbā... Bet, ja pilsētā nav darba vietas, pilsētas dzīvoklī nepieraksta. Bez pieraksta nedrīkst, uz to raugās milicija.

Šī vīra sieva kolhozā kopa lopus, un tie pusbadā nenīka. Lopkopēja pie fermas lauciņā audzēja saknes, tuvējā pļavā, kuru kolhozs nespēja novākt, pļāva ar izkapti un žāvēja papildu rupjo lopbarību. Pirmrindniece, kolhoza lepnums, bet arī viņa nebija mierā arniecīgo samaksu par pašizliedzīgo darbu. Patiesību paust, protams, nevarēja, un atlūgumā norādītais iemesls – vēlos dzīvot pie vīra. Ko nu?

Līdz šim kolhoza vadošie spēki varbūt klusībā priecājas, ka tikuši vaļā no kašķīgā vīra. Bet čaklo sievu projām? Neparko!

Ātrumā tapa bargs brīdinājums – vīram nekavējoties atgriezties pie sievas! Nepaklausības gadījumā lietu nodos prokuroram.

Kolhozs nebija tiesīgs aizliegt mācīties skolā,ursos. No kolhoza neizlaida. Ja iegūtajā specialitātē darbu nevarēja nodrošināt, jāļauj strādāt citur. Pēc armijas līdz Mašīnu un traktoru staciju (MTS) likvidēšanai es biju gan kolhoza biedrs, gan MTS štats. Divu kungu kalps.

No “naidīgiem elementiem” pagastu atbrīvoja 25. martā, tomēr viens “tumšs elements” vēl tika atrasts – meitene apvienotā kolhoza grāmatvedībā. Izsekots, ka viņa bijusi baznīcā un iesvētījusies. Par to atmaskojošs raksts rajona laikrakstā, un valdei uz kritiku bija jāreaģē.

Tolaik valdes un kopsapulces lēmumus caurskatīja augstāk stāvošās instancēs. Dīvainā kārtā prokurors atzina, ka iesvētīšanās nav pietiekams iemesls, lai atbrīvotu no darba. Šāds neparedzēts šķērslis tomēr politiķu uzvaras gājienu nespēja apturēt. Darbiniecei esot daudzkārt izskaidrots, ka reliģija ir tumsonība, sveša padomju cilvēkam. Viņa apkauno dižā V. M. Molotova vārdu, kurā nosaukts kolhozs. Darbiniece esot spītīga, stūrgalvīga, politpulciņā nepiedaloties. Atbrīvot otrreiz! Iemesls – nepaklausība.

Pasta pakalpojumi — arī klientu dzīvesvietās

Māra Rone - 9. Novembris, 2017 **Pilsētās un novados** **Laikrakstā**

1

Rūjienas baznīcas torņa atjaunošanai uzsāktās ziedojumu vākšanas iniciatore Līga Siliņa, stāstot par daudzajiem ziedotājiem, vai par katru var pateikt ko īpašu. Piemēram, par Jeru pagasta iedzīvotāju, pensionāru ALFREDU RAZUMEJU. Viņš esot atnācis uz Rūjienas izstāžu zāli, nolīcis uz galda apaļu naudas summu un, parakstoties ziedotāju grāmatā, noteicis: «Tas Rūjienas baznīcas tornim. No katras pensijas atliku.»

Kad «Liesma» saulainā marta rītā ierodas Jeru pagasta «Skujās», Alfredu Razumeju satiekam, ejot uz šķūnīša pusi, kur akurātā garā rindā pašlaik veidojas jauns malkas krāvums. Pagalmā ievērojam neparastu celiņu, kas glīti izveidots no prāviem zemē ieraktiem plakanas formas laukakmeņiem. Katrs ar savu nokrāsu un droši vien arī savu *pelēkā akmens stāstu*. Alfreds, dzirdot mūsu sajūsmu par savdabīgo sētas rotu, nosaka: «Tā man piemiņa no kolhoza laikiem, kad strādāju par mehanizatoru. Kā tik tādu interesantu pelēci, kopjot kolhoza «Straume» zemi, atradu, tā atvedu mājās un pamazām šo celiņu izveidoju.»

ALFREDS RAZUMEJS: «Katrs labdarībai dod tik, cik var šajos grūtajos laikos atļauties. Es naudu no pensijas pamazām atliku un zieduju ar cerību, ka Rūjienas baznīcas torņa atjaunošana izdosies. Ziedotāju biezā grāmata, kurā arī es parakstījos, apliecina, ka atsaucība ir pietiekama.»

Anta Lūsas foto

Datums, kurā numurā raksts publicēts avīzē: 19.03.2015

Pilno versiju par maksu ir iespējams aplūkot adresē www.news.lv

Rūjienas Dienviddraudze draudze

Kvīte № 611.

par saņemto baznīcas nodokli 1936. gadā no draudzes locekļiem

Uzvārds *Lellis*

Vārds *Dāvis un Martine*

Fern pag. Skujā

Ls	s.
2	-

Baznīcas nodoklis (personīgs)

Nodoklis par zemi vai pilsētas īpašumiem

Kopā . . . 2 -

22. decembrī 1936. g.

Saņēmu: *A. Brūve*

Kvīte atsavināta no zīmognodevas uz rīkojuma par zīmognodevu 46. pn. 40. pkt. pamata.

A. S. VALTERS UN RAPA, RĪGA, 8939

Rūjienas Dienviddraudze draudze

Kvīte № 611.

par saņemto baznīcas nodokli 1936. gadā no draudzes locekļiem

Uzvārds *Razumejs*

Vārds *Gust un Olga*

Fern pagastā

Ls	s.
3	95

Baznīcas nodoklis (personīgs)

Nodoklis par zemi vai pilsētas īpašumiem

Kopā . . . 3 95

22. decembrī 1936. g.

Saņēmu: *A. Brūve*

Kvīte atsavināta no zīmognodevas uz rīkojuma par zīmognodevu 46. pn. 40. pkt. pamata.

A. S. VALTERS UN RAPA, RĪGA, 8939

Rūjienas Dienviddraudze draudze

Kvīte № 182972

par saņemto baznīcas nodokli 1935. gadā no draudzes locekļiem

Uzvārds *Razumejs*

Vārds *Gust un Olga*

Skujā Fern pagastā

Ls	s.
3	95

Baznīcas nodoklis (personīgs)

Nodoklis par zemi vai pilsētas īpašumiem

Kopā . . . 3 95

29. novembrī 1935. g.

Saņēmu: *A. Brūve*

Kvīte atsavināta no zīmognodevas uz rīkojuma par zīmognodevu 46. pn. 40. pkt. pamata.

A. S. VALTERS UN RAPA, RĪGA, "

Dienvid - Rūjienas draudze

Kvīte № 97100

par saņemto baznīcas nodokli 1934-35. gadā no draudzes locekļiem

Uzvārds *Razumejs*

Vārds *Gust un Olga*

Fern Skujās

Ls	s.
24	85

Baznīcas nodoklis (personīgs)

Nodoklis par zemi vai pilsētas īpašumiem

Kopā . . . 24 85

24. martā 1934. g.

Saņēmu: *E. Baeks*

Kvīte atsavināta no zīmognodevas uz rīkojuma par zīmognodevu 46. pn. 40. pkt. pamata.

A. S. VALTERS UN RAPA, RĪGA, 5741

Ģimenes kartīte

Ģimenes galvas: Uzvārds Razumjovs vārds Ģusts tēva vārds Ģusts **KOPIJA**
 Adrese: Apriņķis Valmieras pagasts teru ciema padome teru saimniecības nosaukums Saujas

1. Ziņas par ģimenes sastāvu															
Nr. Nr. par karti	Uzvārds, vārds, tēva vārds (rakstāms pilnīgi)	Atiecības pret ģimenes galvu	Dzimums	Dzimisšanas gads, mēn. un diena	Tautība	Lasīt un rakstīt prasība	Nodarbošanās, dienests vai citas īpašas līdzekļu avots	Darba vieta	Atzīmes par ievālidēm u. penslon. (ierakstīt kateg.)	Atzīmes par aizgājumiem u. klātpienākumiem, ģim. locekļiem	Atzīmes par promesoļiem			Atzīmes par padot. karaklaus.	
											No kāda laika	Prombūtnes lēmēsi	Atgriešanās datums	Kad uzsūrsk. (dat.)	Kad beigās uzsk. (dat.)
a	b	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	Razumjova Ģusts, Ģusta	viņš	1900. g. 13. III	latvis	latvis	lasīt un rakstīt	lauksaimniecība	sauja - la						29. IX 1944.	
2	Razumjova Olga, tēva sieva	viņa	1903. g. 15. III	"	"	"	lauksaimniecība	viņa - la							
3	Razumjova Ilfēda, Ģusta dēls	viņš	1930. g. 25. X	"	"	"	rec. uzturā								
4	Razumjova Aldons, Ģusta	"	1934. g. 12. III	"	"	"	rec. uzturā								
5	Razumjova Līnida, meita	viņa	1942. g. 2. IX	"	"	"									

2. Algotu strādnieku skaits saimniecībā						3. Lauksaimniecības un amatniecības inventārs						4. Zemes izmantošanas veidi (ha)					
Saimniecības nozare	1947. g. I.VII		1948. g. I.VII		1949. g. I.VII		Inventāra nosaukums	Skaits			Zemes kultūrveida nosaukums	1947. g.		1948. g.		1949. g.	
	Pastāvīgo	Sezonas	Pastāvīgo	Sezonas	Pastāvīgo	Sezonas		1947	1948	1949		Ciema padomes robežās	Citur	Ciema padomes robežās	Citur	Ciema padomes robežās	Citur
1							Vienlemeša dzelzs arkli	1	1		Saimniecības zemes kopplatība	1	17.80		17.80		
2							Daudzlemešu dzelzs arkli	2			Tai skaitā: zem pagalmiem, ekām u. ceļiem	2	0.60		0.60		
3							Dzelzs ecešas	3	1		no tām: zem dzīvojamām ekām (m²)	3	0.04				
4							Koka ecešas ar dzelzs tapām	4	1	1	sakņu dārzēm	4					
							Sējmašīnas, dažādas	5			augļu dārzēm	5	0.10		0.10		
							Zāles plaujmašīnas	6			aranzemes	6	14		14		
							Zirga grābekļi	7			plavas	7	290		290		
							Labības plaujmašīnas	8			ganības	8					
							Kuļiņu sejejas plaujmašīnas	9			kuļi	9	180		180		
							Kartupeļu rokamās mašīnas	10									
							Zirgu kuļmašīnas (gepeļi)	11									
							Mechaniskā dzinēja kuļmašīnas	12									
							Vetījamās mašīnas	13									
							Seklu šķirojamās mašīnas un trījeri	14									
							Vienjūga dzelzasu darba rati	15	1	1							
							Divjūga dzelzasu darba rati	16									
							akp. ecešas	17									
								18									
							Traktori: (marka)	19									

5. Ēkas						Uzbrovētais gads
Ēkas nosaukums (dzīvojamā ēka, kūlna, kūlna, kūlna un citas saimniecības vai rūpniecības ēkas)						
1	Ēka māja					1927
2	Kūlna					1928
3	Kūlna un lab. māja					1932
4	Pirts					1934
5						
6						
7						

5. Ēkas			Uzbūves gads
Ēkas nosaukums (dzīvojamā ēka, kūts, klīša, šķūnis un citas saimniecības vai rūpniecības ēkas)			
1.	Ģim. māja		1927
2.	Kūts		1928
3.	Ķieģu un lab. šķūnis		1932
4.	Pirts		1934
5.			
6.			
7.			

[“Liesma” \(Valmiera\), Nr. 1 \(01.01.1964.\)](#)

Par lauku dzīves un darba skaistumu

Egļu baļķi, kas guļ vecās mājas sienās, sen jau zaudējuši savu svaigumu. Tikai dzidro sveķu asaras, spieždamās no cirvja aptēstajiem kokiem, joprojām stāsta: “Te raizes un rūpes biežs ciemiņš bija.”

Razumeji uz Skujām atnāca pirms 35 gadiem. Purvainā augsne neko labu nesolīja un, lai gan vīrs un sieva lēja uzplēstajā tīrumā sviedrus no saules līdz saulei, trūkums ģimeni neatstāja. Tik tikko ar pūlēm varēja līdz rudenim savākt to mazumiņu, ko prasīja bankas ierēdņi. Zeme ik dienas atgādināja: “Esmu dārga. Procentus par mani visu mūžu maksās!”

– Mīliet zemi! – būdama vēlāk viena no kolhoza “Straume” lopkopējām, māte stāstīja Alfrēdam, Aldonim un Zigrīdai. – Ja tēvs būtu sagaidījis dienas, tad viņš arī saskatītu kopu darba skaistumu.

Padomju vara ienesa Skujās gaismu. Abi dēli un meita nolēma savu laimi kaldināt tieši šeit – dzimtajā kolhozā.

Jaunākais dēls Aldonis kļuva viens no čaklākajiem laukkopības brigādes strādniekiem. Ja viens otrs iebilst, ka, lūk, nav ko steigties, gan jau padarīs, Aldonis novēršas. Viņš zina: “Ko vari padarīt šodien, neatliec uz rītu!”

Zigrīda pēc vidusskolas beigšanas netiecās uz pilsētu, ir taču arī vēl tādi, kas, no zemes vairādamies, pārdod ielu krustojumos gāzēto ūdeni? Bet klusā meitene no kolhoza “Straume” viņiem nesekoja.

– Gribu kopt govis – pēdējo reizi pārnākusi no skolas, viņa teica mātei. – Mums, jaunajiem, jāstājas vecās maiņas vietā.

Un Zigrīda kļuva viena no Silandžu fermas slaucējām. Par viņas čaklumu un nenogurstošo soli stāsta tīrība kūtī un apkopto brūnaļu spožā spalva.

Arī Alfrēds no MTS pārnāca. Bet ne jau ar tukšām rokām. Kad kolhozs atpirka no valsts MTS tehniku, puisis nolēma sekot savam traktoram. Lai gan no tām dienām pagājis krietns laiks, Alfrēds Razumejs vēl strādā ar to pašu riteņtraktoru.

– Vai negribi sēsties uz jaunā traktora? Nesen saņēmām, ierosināja valdes priekšsēdētājs Spricis Strazdiņš.

– Nav nekādas vajadzības. Manējais vēl turas dūšīgi. Lai atpērkas vairākkārtīgi! Nauda jāekonomē.

Vai nu tas ir pieticīgā rakstura, vai citu iemeslu dēļ, bet Alfrēds nekad pirmajā vietā neizvirza peļņu. Viņa vadītais traktors veic pašus neizdevīgākos darbus: ved vircu, ūdeni, presē rupjo lopbarību, maļ siena miltus utt. Bez Alfrēda neiztikt. Viņš – labā roka lopkopjiem un laukkopjiem.

Strādīgajai Razumeju ģimenei vakari apņēma pie laikrakstiem un grāmatām. Visvēlāk aiziet pie miera Alfrēds. Viņš cenšas neklātienē atgūt nokavēto. Pašlaik mācās 8. klasē.

Atnācis atkal Jaunais gads. Razumeju mājā jūtams svētku eglītes ielīksmojošais aromāts. Visa ģimene ir kopā. Vijas sarunas par lauku dzīvi.

F. Jansons

“Liesma” (Valmiera), Nr. 6 (11.01.1967.)

Raksturojums

Šis raksturojums sastādīts pirms gada, pusotra. Tajā teikts, ka 1964. gadā traktorists Alfreds Razumejs uzdevumu izpildījis par 165 procentiem, ka viņš ir kolhoza valdes loceklis un aktīvi piedalās dažādu jautājumu apspriešanā. Sabiedriskos pienākumus, tāpat kā darbu, izpilda kārtīgi. Tehniku izmanto lietderīgi, saudzē to.

Daudz lasa. Ir lietas kursā par jaunāko tehnikā, cenšas to ieviest ražošanā. Ir paraugs pārējiem sadzīvē...

Pamatā nekas nav izmainījies. Tos pašus vārdus par Alfredu Razumeju kolhozā “Straume” saka arī šodien. Nelielas izmaiņas ir tikai procentos, mīkstā aruma hektāros. Bet ne jau tie ir izšķirošais cilvēka raksturojumā, izšķirošais ir viņa attieksme pret darbu, biedriem, attieksme pret zemi, ko diendienā kopj.

Ko teiks Razumejs?

Viņš ir otrās klases traktorists. Savu lietu prot. Dara visu, kas vajadzīgs. Nejautā: “Cik man par to būs?” Runā maz. Bet, ja ko saka, tad tikpat kā naglai uz galvas. Piemēram, ja valdes sēdēs spriež par mehanizatoriem, tad visi gaida, ko teiks Razumejs.

Bija tāds gadījums. Valdes sēdē izskatīja jautājumu par mehanizatoru darba kvalitāti. Vienam otram bija pārkāpumi. Ko darīt? Varbūt piedot? Sak, cilvēks taču var kļūdīties, atzīt savu kļūdu un laboties...

Razumejs bija pret šādu piedošanu. Viņš sprieda:

– Kas tad iznāks? Brāķdari būs vinnētāji. Pa roku galam strādājot, padarīs vairāk. Bet godīgie paliks zaudētājos. To nedrīkst pieļaut.

Alfreds Razumejs nepieņēma: mehanizatora darbs vispirms jāvērtē pēc kvalitātes, bet brāķdariem “stingrāk jāpievelk groži”. Pretējā gadījumā cietīs viss kolektīvs. Zemi nepiemānīsi.

Pārbaudījums izturēts

Kolhozā ir tradīcija. Kad pienāk jauna tehnika, tad pirmkārt uz to tiesības labākajiem –tiem, kas darbā sevi parādījuši un prot mašīnas saudzēt. Kandidatūru “liek uz balsošanu” mehanizatoru sanāksmē. Tie, kas pārbaudījumu izturējuši, var uzskatīt sevi par pamatkadriem. Šādas tiesības ieguvis arī Alfreds Razumejs. Viņam pamats būt lepnam ar savu darbu.

Bet ir cilvēki, kas drīzāk paveiks visgrūtāko uzdevumu, nekā bildīs par sevi labu vārdu. Viņiem arvien liekas, ka padarīts vēl pārāk maz. Tas raksturīgs arī Alfredam.

Kas tur liels

Uzskaitvede nevar atcerēties gadījumu, kad Alfreds viņai kādreiz būtu jautājis:

– Cik man par to iznāks?

Ja kāds Alfredu slavēs, viņš sacīs:

– Kas nu tur liels...

Kas nu tur liels, izbraukt ar traktoru pa ceļiem, kur mašina ar piena kannām netiek cauri. Kas nu tur liels, kārtīgi sapresēt sienu... Bet vajag tikai pavērot, kā rudens ceļos Alfreds vadā pienu. Tik uzmanīgi, it kā kravā būtu kristāla trauki. Un siena presi viņam uztic gadu no gada...

Alfreds Razumejs visu dara “ar galvu”. Jau toreiz, kad viņš vēl mācījās neklātienē vidusskolā, klases biedri viņu apbrīvoja. Brīdī padomā, un uzdevums it kā pats no sevis atrisinās.

Tikpat labi viņš orientējas zinātnes un tehnikas jautājumos. Uzskata tos savam darbam un dzīvei nepieciešamus.

Par īstiem lauku darba veicējiem parasts teikt:

– Viņiem zemes spēks kaulos.

Bet ar to vien vēl nepietiek. Šim spēkam jābūt arī galvā. Tad – ir zeme nepaliks bez mīlestības, ir mūžu nodzīvosi, kā īstam zemes dēlam pieklājas.

V. Krauze

[“Liesma” \(Valmiera\), Nr. 191 \(01.12.1965.\)](#)

Alfrēda devīze

“Paņemot no tehnikas visu, ko tā spēj dot!” – tāda ir kolhoza “Straume” mehanizatora Alfrēda Razumeja devīze.

Viņam uzticētais MTZ-2 ir pats vecākais traktors kolhozā. Saimniecībā to iegādājās pēc mašīnu un traktoru staciju likvidēšanas. Un tomēr Alfrēds ir panācis, lai viņa palīgu lūžņos nenodotu. Rūpīgi kopts, tas turpina kalpot.

Nav viegli sasniegt augstu izstrādi, veicot dažādus transporta darbus. Bet bez tiem saimniecība iztikt nevar. Te jāatved malka, te minerālmēsli, te cements, te šis, te tas. Razumejs neatsakās palīdzēt arī tad, kad darba laiks jau beidzies. – Vienam tas jāpadara vien būs, – viņš saka un sēžas pie traktora stūres.

Mehanizators ir arī kolhoza valdes loceklis. Daudz veicis arteļa organizatoriskajā nostiprināšanā. Viņa iemīļotais laika kavēklis – šahs. Ne katram ir pa spēkam mēroties ar Alfrēdu pie kvadrātota galdiņa. Kolhoza sportisti to labi zina. Un, ja vēl atliek laika, traktorists steidz izlasīt jaunākos tehniskos žurnālus. Jaunumi tehnikas pasaulē nekad nešķiet garlaicīgi.

Par veikto ilggadējo darbu Alfrēds Razumejs tika apbalvots ar medaļu “Par izcilu darbu”. Mehanizators uzskata, ka uzticība dāvāta avansā. Tādēļ strādā ar dubultotu enerģiju.

[“Padomju Jaunatne”, Nr. 73 \(13.04.1963.\)](#)

Kāpēc svece paliek zem pūra?

Bieži runā par to, ka mehanizatori neapmierinoši izmantojot cukurbiešu kombainus. Mana darba pieredze ar SKZ-1 ir niecīga, bet jau pirmajās dienās pārlicinājos, ka mašīnai ir vairākas vājas vietas. Esmu tādās domās, ka daļēji te vainojams zināšanu trūkums. Reizē gribas atzīmēt, ka pie zināšanām ir grūti tikt. Piemēram, grāmatā “Lauksaimniecības mašīnu regulēšana un kopšana”, kas izdota 1962. gadā, par SKZ-1 nav ne pušplēsta vārda, kaut gan kombaini kolhozos sāka parādīties jau gadu iepriekš.

Dažreiz mēdz teikt, ka pirmie kucēni jāslicinot. Piedodiet par izteicienu, bet varbūt tiešām pirmais modelis nav izdevies? Nākamais būs labāks – tas ir likumsakarīgi. Bet ko darīt ar vecajiem? Vai norakstīt lūžņos? Taču ne! Mašīnas ir pašiem jāuzlabo. Un man šķiet, ka vairāk jāpopularizē to mehanizatoru pieredze, kuri, strādājot ar cukurbiešu kombainiem, jau guvuši labus rezultātus.

Cerēju vairāk par šiem jautājumiem lasīt arī lauksaimniecības literatūrā. Piemēram, bez jau minētās, arī grāmatā “Lauksaimniecības mašīnu remonts” (parakstīta iespiešanai 1962. gada 9. novembrī) norādīts, ka “visplašāko grupu starp lauksaimniecības mašīnām sastāda tehnisko kultūru novācamās mašīnas”, bet cukurbiešu kombains, ne SKZ-1, ne citas markas nav atzīmēts. Var atrast literatūru par mašīnām, kuras sen pārkausētas (?!), ir grāmatas mehanizatoriem iesācējiem. Par lauksaimniecības mašīnām, kuras pašreiz nodarbina, literatūras vispār maz, par jaunākajām – nav nekādas.

Pēc sējas beigšanas atbrīvosies daudz otrās maiņas traktoristu. Viņiem, kuri īslaicīgos kursus apguvuši pamatzināšanas par traktoriem, milzīgajā lauksaimniecības mašīnu jūklī būs grūti orientēties. Tomēr daļa no tiem rudenī strādās par kombainieriem ar SKZ-1. Šim darbam jāsagatavojas. Pats par sevi saprotams, ka, runājot par kombaina konstrukcijas papildināšanu un uzlabošanu, pats pēdējais laiks pieredzes apgūšanai būs jūnijs, kamēr ražas novākšana vēl nebūs sākusies. Tas jāizmanto kā vecajiem, tā jaunajiem kombainieriem. Tāpēc nepieciešama literatūra un sīki jāpopularizē tas, ko jau paveikuši citi mehanizatori.

A. Razumejs, Valmieras rajona kolhoza “Straume” traktorists

[“Padomju Jaunatne”, Nr. 58 \(22.03.1959.\)](#)

Būs raženi tūrumiņi

RŪJENAS rajona komjaunieši un jaunieši katru dienu ved organiskos mēslus. Jau izvests vairāk nekā 12.800 tonnu.

Visvairāk paveikuši kolhoza «Straume» jaunie darītāji sava sekretāra b. Lapsas vadībā. Viņi uz laukiem jau nogādājuši vairāk nekā 2500 t kūdras. Jaunietis Arnolds Ērglis ar savu traktoru izvedis 798 tonnas, komjaunietis Alfrēds Razumejs — 690 tonnas. Centīgi strādā traktorists Jānis Suriņš, jaunietis Vilis Balōdis, komjaunieši Rolands Čelavs, Kārlis Podiņš un citi.

Lielu ieguldījumu lauku ražības celšanai devuši kolhoza «Ziemeļi» komjaunieši un jaunieši, kas izveduši pāri par 1100 tonnām organisko mēslu. Traktorists Vīgants Siktārs izvedis ap 600 tonnām kūdras. No saviem kaimiņiem neatpallek kolhoza «Leņina ceļš» komjaunieši un jaunieši. Šeit no labāko skaita jāmin vispirms pats komjaunatnes pirmorganizācijas sekretārs Edvīns Lūsis un jauniene Edīte Brante.

Kolhoza «Jaunais ceļš» jaunieši izveduši pāri par 800 tonnām mēslu.

[“Dzimtenes Balss”, Nr. 26 \(27.06.1969.\)](#)

Rūjienas piepilsētas kolhozā “Straume” ir tradīcija čaklākos darba darītājus godalgot ar bezmaksas tūrisma ceļazīmēm. Alfrēds Razumejs, Vilis Mellups un citi mehanizatori, kas piedalījās sējā, ar ģimenēm devušies 12 dienu ekskursijā uz Karpatiem.

[“Padomju Jaunatne”, Nr. 222 \(11.11.1969.\)](#)

Vai ārstēšanās Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Olaines ārstnieciskā darba profilaktorijā dod arī kādus manāmus rezultātus?

ALFRĒDS RAZUMEJS,

Valmieras rajona kolhoza “Straume” traktorists

Iesākumā alkohola lietošana ir tikai slikts ieradums, no kura, ja cilvēks pats to grib, var atbrīvoties. Bet, regulāri un ilgstoši lietojot alkoholu, iestājas visa organisma un pirmkārt centrālās nervu sistēmas saskrimšana.

Cīņai pret alkoholismu, tā profilaksei un ārstēšanai mūsu zemē ir izstrādāta un tiek realizēta vesela pasākumu sistēma. Es necentīšos visu to te sīki pārstāstīt, jo domāju, ka ikviens pilsonis vairāk vai mazāk zina par šādiem pasākumiem. Tālab no tiem es šoreiz minēšu tikai dažus, pašus galvenos.

Pēdējos gados mūsu republikā ir pieņemti un stājušies spēkā vairāki likumi un attiecīgi normatīvie akti, kas stingri reglamentē pilsoņu rīcību, lietojot alkoholiskus dzērienus, un paredz sabiedriskās ietekmēšanas līdzekļus pret tiem, kuri nodevušies žūpībai, kandžas tecināšanai, neatļautai tirdzniecībai ar alkoholiskiem dzērieniem un citādi pret sabiedriskajai darbībai.

Mūsu visu un katra atsevišķa pilsoņa pienākums ir nemītīgi ievērot šos likumus un noteikumus un allaž būt modrā sardzē par to izpildi.

Jāpiebilst, ka cīņa pret alkoholismu ir kļuvusi asāka, daudz noteiktāka. Tagad tā vairs neaprobežojas tikai ar pārrunām un lekcijām par alkohola kaitīgumu, bet ir papildinājusies ar vairāku jaunu, mūsdienīgu tradīciju ieviešanu sadzīvē un propagandēšanu, ar pareizas, mērķtiecīgas atpūtas organizēšanu. Turklāt medicīnas darbinieki ir aktivizējuši profilaktisko darbu un ārstniecību pret alkoholismu.

Personām, kas labprātīgi vēlas ārstēties pret alkoholismu, ārsti sniedz ambulatoriski medicīnisko palīdzību narkoloģiskajos kabinetos, bet stacionāri – Lielstraupes psihiatriskajā slimnīcā. Tos, kuri nevēlas ārstēties un uzvedas antisociāli, pēc tautas tiesas lēmuma nosūta uz Latvijas PSR Iekšlietu ministrijas Olaines ārstnieciskā darba profilaktoriu.

Šī ārstniecība dod vēlamus rezultātus vienīgi tad, ja slimnieks PRECĪZI ievēro it visus ārsta norādījumus, ja pēc ārstniecības kursa pabeigšanas viņš PILNĪGI atsakās no alkoholiska dzērienu lietošanas un turpina ambulatoriski tā saukto pretalkohola terapiju. Ne mazāk svarīgs priekšnosacījums visam tam ir ģimenes, darba vietas kolektīva un pārejās sabiedrības PAREIZA attieksme pret cilvēku, kas jau sācis atbrīvoties no šīs ļaunās kaites.

[“Liesma” \(Valmiera\), Nr. 118 \(27.07.1971.\)](#)

PIECGADES PIRMRINDNIEKI

Lai ātrāk pildītos siena šķūņi un tvertnes 94 procenti sienam pļaujamo platību šogad kolhozā “Straume” nokoptas mehanizēti. Traktoristu ražīgais darbs devis iespēju praktiski atteikties no siena sagatavošanas ar zārdzībi. Tas viss dod ievērojamu līdzekļu ietaupījumu.

Kolhoza mehanizatoru–siena novācēju sacensībā labākos panākumus guva pieredzējušais traktorists Alfrēds Razumejs (attēlā). Ar zāles pļāvēju smalcinātāju KIR-1,5 viņš nopļāva 42 hektārus zālāju, sapresēja sienu ap 100 hektāru lielā platībā.

V. Helma teksts

A. Pētersona foto

Visu zēmjū proletārieši, savienojieties!

Komunisma DZIRKSTELLE

atvijas KP Rūjienas rajona komitejas un rajona darbaizstrādājošu deputātu padomes orgāns

Redakcija: Rūjienā, Upes ielā Nr. 7 Tālrunis: redaktoram 188, redakcijai 20
Laikraksta iznāk otrs dienā, ceturtdienā un sestdienā. Numurs maksā 15 kap.

127 (1908) Sestdien, 1959. gada 24. oktobrī 10. gads

Septiņgades pirmā gada uzdevums izpildīts

P
a
r
180
p
r
o
c
e
n
t
i
e
m

Šā gada sākumā lauksaimniecības arteļa „Straume” traktorists Alfrēds Razumejs, tāpat kā citi šīs kolektīvās saimniecības mehanizatori, uzsāka individuālās sociālistiskās sacensības saistības. Plānā paredzēto 403 hektāru vietā ar traktoru MTZ-2 viņš apņēmās gadā izstrādāt 500 hektārus mikstā aruma. Tagad dotais vārds jau izpildīts ar krietnu uzviņu un, sagaidot rajona mehanizatoru dienu, Alfrēdam ir ko lepoties. Gada plāns veikts par vairāk nekā 180 procentiem un līdz ar to izcelta otrā vieta kolhoza mehanizatoru sociālistiskajā sacensībā.

Kā tad jaunais mehanizators to panācis?

Augstā izstrādē gūta neatlaidīgā darbā. Ne jau vienmēr traktoristam viss tā veicas. Alfrēds vēl gluži labi atceras 1954. gada pavasari, kad pēc Priekšu mehanizācijas skolas beigšanas uzsāka savas mehanizatora gaitas. Teorija bija apgūta labi, bet prakse bija pamaz. Tāpēc pirmos mēnešus nozināšanas dēļ darbā nācās sa-

stāties ar ne vienu vien nespējumu. Visvairāk viņu nomocīja vecā „Universāla” aizdedzes un degvielas piegādes sistēma. Gāja laiks. Mehanizators neatlaidīgi mācījās no vecākaļiem biedriem, un uz rudens pusi jau no traktoristu vairs nespēja pārsteigt vecā traktora nīķi.

Iemīļotajā darbā jau aizvadīti vairāki gadi. Šinī laikā Alfrēds tehniku apguvis pilnīgi un iemācījies to pareizi kopt. Tāpēc tās bojājumi viņam jau ir retums. Mehanizatoram uzticētais tērauda kumjē vienmēr labi apkopots. Savlaicīgi izdarītās tehniskās apkalpes un mehānisma apskate pēc darba nodrošina ilgu traktora mūžu, palīdz savlaicīgi atklāt vienu vai otru bojājumu. Tātad viss Alfrēda Razumeja panākumu atslēga slēpjas ne kur citur, kā lielā darba mīlestībā un savlaicīgā un labā tehnikas kopšanā.

L. Mežgala teksts un foto

Attēlā: Alfrēds Razumejs darbā.